

V Bruseli 17. 9. 2020
COM(2020) 564 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Celoúnijné posúdenie národných energetických a klimatických plánov

**Stimulácia zelenej transformácie a podpora hospodárskej obnovy vďaka integrovanému
energetickému a klimatickému plánovaniu**

1. ÚLOHA INTEGROVANÝCH NÁRODNÝCH ENERGETICKÝCH A KLIMATICKÝCH PLÁNOV PRI DOSAHOVANÍ CIEĽOV DO ROKU 2030 A PRI PRISPIEVANÍ K OBNOVE A ODOLNOSTI

V tomto oznámení sa predkladá celouňijné posúdenie 27 národných energetických a klimatických plánov (ďalej len „NEKP“ alebo „plány“), ktoré predložili členské štáty v súlade s nariadením EÚ o riadení¹ za všetky rozmery energetickej únie, zohľadňujúc Európsku zelenú dohodu², ako aj kontext obnovy po pandémii COVID-19.

Posúdenie je zavŕšením dôsledného procesu príprav a koordinácie na vnútroštátnej úrovni, ako aj súvislého dialógu medzi členskými štátmi, Komisiou a ostatnými inštitúciami EÚ. Členské štáty pripravovali svoje NEKP od roku 2018 a mali ich predložiť do 31. decembra 2019. V júni 2019 Komisia preskúmala návrhy plánov³ a poskytla spätnú väzbu jednotlivým členským štátom⁴, ktoré väčšinu odporúčaní zohľadnili. Všetky členské štáty už predložili svoje konečné plány⁵ s integrovanou víziou energetickej a klimatickej transformácie v najbližších desiatich rokoch. Ide o bezprecedentný proces – o plánoch sa intenzívne konzultovalo so zainteresovanými stranami, občianskou spoločnosťou a občanmi, aby sa zaistil pocit spoluzodpovednosti a všeobecná verejná podpora⁶. Pri rôznych príležitostiach o príprave plánov rokovala aj Rada.

Týchto 27 plánov ponúka prehľad toho, ako členské štáty pristupujú k prvej fáze prechodu ku klimatickej neutralite a kam sa chcú v rokoch 2021 – 2030 dostať v piatich oblastiach: dekarbonizácia, energetická efektívnosť, energetická bezpečnosť, vnútorný trh s energiou, výskum a inovácia a konkurencieschopnosť. Plány budú dopĺňať dlhodobé dekarbonizačné stratégie členských štátov⁷.

Posúdenie preukazuje, ako úplná realizácia plánov povedie Európu k prekonaniu jej súčasného cieľa znižovania emisií skleníkových plynov do roku 2030, a zároveň je odrazovým mostíkom pre vyššie ambície, ktoré Komisia navrhla v oznámení s názvom „Ambicióznejšie klimatické ciele pre Európu na rok 2030: Investícia do klimaticky neutrálnej budúcnosti v prospech našich občanov“, ktoré prijíma súbežne na základe sprievodného posúdenia vplyvu.

Ako ukazuje posúdenie vplyvu, plány sú takisto dobrým základom pre realistické a zodpovedné zvýšenie cieľovej hodnoty znižovania emisií skleníkových plynov do roku

¹ Nariadenie (EÚ) 2018/1999 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy.

² COM(2019) 640 final.

³ COM(2019) 285 final.

⁴ Odporúčania Komisie z 18. júna 2019 k návrhom integrovaných národných energetických a klimatických plánov všetkých členských štátov na obdobie 2021 – 2030, C(2019) 4401 až C(2019) 4428.

⁵ Írsko požiadalo o zohľadnenie jeho zámeru aktualizovať plán a úroveň ambícií v blízkej budúcnosti.

⁶ Viacero členských štátov zorganizovalo miestne, regionálne a sektorové semináre s cieľom diskutovať o konečných NEKP so zainteresovanými stranami (sociálnymi partnermi, občianskou spoločnosťou, vzdelávacími inštitúciami, miestnymi inštitúciami a environmentálnymi mimovládnyimi organizáciami).

⁷ Článok 15 nariadenia o riadení: členské štáty ich majú predložiť do 1. januára 2020.

2030, ak sa prijmu dodatočné opatrenia na všetkých úrovniach, ktoré poskytnú ďalší impulz a prekenu zvyšné medzery, a ak sa plne využijú príležitosti zelenej obnovy.

V posúdení sa zohľadňuje aj kontext obnovy po pandémie COVID-19. NEKP sú tak politickým nástrojom, ako aj investičným programom, ktorý posluži ako výhľadový rámec pre podniky i investorov. Členské štáty sa o ne môžu oprieť pri navrhovaní svojich stratégií zelenej obnovy a odolnosti a napĺňaní všeobecnejších cieľov európskej zelenej dohody od čistého a obehového hospodárstva až po cieľ nulového znečistenia. V tomto oznámení sa zdôrazňujú možnosti využitia financovania z balíka EÚ na podporu obnovy a odolnosti v záujme podpory investícií a reforiem identifikovaných v národných plánoch⁸, predovšetkým investovaním do energetickej efektívnosti, renovácie budov, zavádzania obnoviteľných zdrojov energie, udržateľnej mobility, modernizácie elektrizačných sústav a posilňovania inovácie v kľúčových technologických oblastiach ako obnoviteľný vodík a batérie.

Toto oznámenie je iba prvým krokom viacfázového procesu. Komisia v októbri zverejní hĺbkové posúdenie každého jednotlivého NEKP spolu so správou o stave energetickej únie vrátane usmernení určených jednotlivým členským štátom z hľadiska ďalšieho pokroku v realizácii plánov. Pre členské štáty to bude hodnotným vstupom pri príprave národných plánov podpory obnovy a odolnosti, ako aj pri smerovaní investícií do projektov spojených so zelenou dohodou, ktoré prinesú pracovné miesta, ako aj pozitívne klimatické a environmentálne vplyvy. Zároveň to bude slúžiť ako podklad pre posudzovanie plánov obnovy a odolnosti zo strany Komisie. V neposlednom rade musia členské štáty zabezpečiť, aby aj ich plány spravodlivej transformácie (ktoré majú predložiť v kontexte Fondu na spravodlivú transformáciu) boli v súlade s NEKP.

Komisia bude v celom tomto procese naďalej viesť dialóg s členskými štátmi, aby podporila úplnú realizáciu plánov, ako aj ich aktualizáciu v roku 2023, aby boli spoľahlivým kompasom, ktorý povedie pokrok členských štátov pri dosahovaní ambiciózných energetických a klimatických cieľov do roku 2030 a v ďalších rokoch. Koordinácia s členskými štátmi bude zahŕňať aj vonkajšie aspekty NEKP a ich realizáciu doplní diplomacia v oblasti energetiky a klímy.

2. POSÚDENIE KONEČNÝCH NEKP: ČO PRINIESLI A AKO MÔŽU PODPORIŤ OBNOVU A ODOLNOSŤ?

2.1. Posúdenie častí NEKP o energii z obnoviteľných zdrojov, energetickej efektívnosti a znižovaní emisií skleníkových plynov

2.1.1. Energia z obnoviteľných zdrojov v EÚ

Z posúdenia NEKP vyplýva, že podiel energie z obnoviteľných zdrojov by mohol na úrovni Únie pri súčasných a plánovaných opatreniach dosiahnuť v roku 2030 hodnotu v rozpätí 33,1

⁸ Podľa agentúry IEA by plán udržateľnej obnovy mohol každoročne posilniť globálny hospodársky rast o 1,1 percentuálneho bodu. Vplyv na zamestnanosť by bol tiež výrazný – v najbližších troch rokoch by sa zachovalo alebo vytvorilo zhruba 9 miliónov pracovných miest ročne (Svetový energetický výhľad IEA – Osobitná správa o udržateľnej obnove).

až 33,7 %, čím by sa prekročila cieľová hodnota na rok 2030 (32 %) a obnoviteľné zdroje energie by sa stali hlavným prostriedkom dosahovania cieľov uvedených v oznámení o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030.

Vychádza sa z predpokladu trvalého relatívne pozitívneho vývoja. Analýza údajov Eurostatu za rok 2018 a projekcie podielov energie z obnoviteľných zdrojov na konečnej energetickej spotrebe členských štátov v roku 2020 ukazujú⁹, že EÚ podľa projekcií dosiahne podiel obnoviteľných zdrojov na úrovni 22,5 až 22,7 % a že väčšina členských štátov dosiahne svoje záväzné národné ciele. Podľa predbežných odhadov výroba elektriny z obnoviteľných zdrojov vzrástla v roku 2019 o 6,2 % a oproti roku 2018 zaznamenala trhovú náhradu o 33 %. Okrem toho viacerí analytici tvrdia, že hoci kríza COVID-19 negatívne zasiahla sektor obnoviteľných zdrojov a súvisiace investície, tieto sa ukázali ako pomerne odolné. Zdá sa teda, že EÚ je na správnej ceste k dosiahnutiu európskeho cieľa 20 % podielu obnoviteľných zdrojov na konečnej energetickej spotrebe do roku 2020. Viaceré členské štáty – najmä tie, pri ktorých sa v tejto fáze predpokladá zaostávanie – by však mali považovať nad dodatočnými opatreniami (aj v podobe mechanizmov spolupráce), aby zabezpečili dosiahnutie svojich záväzných národných cieľov na rok 2020.

Predovšetkým novozriadený **mechanizmus EÚ na financovanie energie z obnoviteľných zdrojov**¹⁰ by mohol rýchlo podporiť plošné zavádzanie technológií na mori a inovačných technológií. Vďaka svojej pružnosti umožňuje tento mechanizmus členským štátom naplno využiť celoeurópsky potenciál produkcie energie z obnoviteľných zdrojov a znížiť náklady na podporu, čím členským štátom pomôže dosiahnuť alebo dokonca presiahnuť ich národný cieľ na rok 2020, ako aj cieľ EÚ na rok 2030. Mechanizmus možno zároveň kombinovať s inými nástrojmi EÚ, ako je NPE alebo Program InvestEU, ktoré môžu ešte viac uľahčiť financovanie nových projektov energie z obnoviteľných zdrojov.

Takmer vo všetkých NEKP sa oproti návrhom plánov potvrdzuje a v niektorých prípadoch dokonca zvyšuje ambícia v oblasti obnoviteľných zdrojov. Agregované údaje však skrývajú rozdiely medzi príspevkami členských štátov. V niektorých plánoch chýbajú sektorové trajektórie, ktoré by boli v súlade s požiadavkami smernice o obnoviteľných zdrojoch energie, a nedosahujú nákladovo efektívny národný potenciál. Naopak, niekoľko členských štátov si pre obnoviteľné zdroje stanovilo veľmi ambiciózne sektorové ciele. Rakúsko má za cieľ 100 % elektriny z obnoviteľných zdrojov do roku 2030 a Švédsko do roku 2040.

Analýza na účely oznámenia o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030 ukazuje, že vyšší podiel obnoviteľných zdrojov je základom pre dosiahnutie prísnejších cieľov znižovania emisií skleníkových plynov. Ako sa uvádza v posúdení vplyvu, zníženie emisií skleníkových plynov aspoň o 55 % by si vyžadovalo v EÚ do roku 2030 podiel energie z obnoviteľných zdrojov v rozsahu 38 – 40 %.

⁹ Pretrvávajúca neistota o dosahu pandémie na dopyt po energii v roku 2020, ako aj o súvisiacich vplyvoch na spoločnosť a hospodárstvo. Načrtli sa preto dva scenáre vývoja dopytu (vysoký a nízky), ktoré sú vyjadrené ako pravdepodobné vrchné a spodné ohraničenie.

¹⁰ Mechanizmus Únie na financovanie energie z obnoviteľných zdrojov [C(2020) 6123] funkčný od januára 2021.

V NEKP sa uvádza mnoho pokročilých projektov obnoviteľných zdrojov, ktoré môžu zároveň prispieť k hospodárskej obnove. Medzi príklady patrí program na pokrytie 100 000 striech solárnymi panelmi a spotrebiteľské uskladňovanie energie v Rakúsku; finančná podpora výrobcov-spotrebiteľov (tzv. „prosumerov“) na budovanie malých zariadení na výrobu elektriny v Litve, ktorá počíta s inštalovaným výkonom 696 MW od roku 2024; investície na dosiahnutie kapacity 4 GW z veternej energie na mori v Dánsku a 3,8 GW v Poľsku; spustenie šiestich súťaží v oblasti veternej energie na mori do roku 2023 vo Francúzsku, pričom cieľom je kapacita 3,7 GW; a vybudovanie solárnych parkov a vodíkovej infraštruktúry v bývalých uhľových baniach v Grécku a Portugalsku.

NEKP a obnoviteľné zdroje energie: výzvy a príležitosti na obnovu a Európska zelená dohoda

NEKP sú jasným signálom členských štátov, že podporujú rýchly a nákladovo efektívny prechod na odolné uhlíkovo neutrálné hospodárstvo, ktoré sa bude z veľkej časti opierať o obnoviteľné zdroje energie a pomôže súkromnému sektoru sebavedomo investovať. Napríklad minimálne 10 členských štátov uviedlo, že v najbližších rokoch majú v pláne prestať vyrábať elektrinu z uhlia a vyradenú kapacitu nahradiť prevažne technológiami obnoviteľných zdrojov. Ďalšou oblasťou, kde si veľa členských štátov stanovilo ambiciózne ciele, je čistá mobilita – najmä elektromobilita¹¹ a pokročilé biopalivá¹². NEKP však nedostatočne zohľadňujú dostupný potenciál obnoviteľných zdrojov na mori, ako aj súvisiace výzvy. Komisia tento problém pomôže strategicky riešiť v pripravovanej stratégii energie z obnoviteľných zdrojov na mori, kde identifikuje kľúčové kroky v oblastiach námorného priestorového plánovania, plošného zavádzania technológií a nového prístupu k plánovaniu infraštruktúry.

Prednostné investovanie do týchto riešení zohľadňujúc zásadu „nespôsobovať škodu“ by zosúladiť verejné výdavky a finančnú stimuláciu na podporu obnovy a odolnosti s posilnenou ambíciou znížiť do roku 2030 emisie aspoň o 55 %, čo zodpovedá ambícii EÚ prejsť ku klimateckej neutralite do roku 2050. Dodatočné investície do obnoviteľných zdrojov energie môžu zároveň rýchlo podporiť obnovu hospodárstva (a zároveň znížiť účty za energie a v prípade nespáľovaných obnoviteľných zdrojov aj zlepšiť kvalitu ovzdušia). Každý milión eur presunutý z fosílnej do ekologickej energetiky by v čistom vyjadrení vytvoril päť nových pracovných miest¹³.

¹¹ Nemecko si vo svojom NEKP stanovilo do roku 2030 cieľ 7 – 10 miliónov elektromobilov a až jeden milión verejných nabíjaciach staníc. Grécko uvádza na rok 2030 cieľ 30 % elektrických osobných automobilov a Taliansko 6 miliónov elektromobilov.

¹² Estónsko odhaduje do roku 2030 desaťnásobný nárast objemu biometánu; Fínsko očakáva do roku 2030 nárast pokročilých biopalív o 30 %.

¹³ Podľa modelovacích odhadov sa predpokladá, že zatiaľ čo výdavok 1 milióna eur do fosílnych palív by vytvoril 2,7 ekvivalentu plného pracovného času (FTE), rovnaká suma by priniesla 7,5 FTE v sektore energetiky z obnoviteľných zdrojov, resp. až 7,7 FTE v oblasti energetickej efektívnosti; Garrett-Peltier (2017), <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026499931630709X?via%3Dihub>.

Takéto prednostné investovanie by zároveň urýchlilo dopyt a konkurenciu, čo by posilnilo výrobnú základňu Európy pozdĺž celého hodnotového reťazca, svetú ukázalo vedúce postavenie priemyslu a prinieslo kvalitnejšie pracovné miesta.

Investície do obnoviteľných zdrojov energie vytvárajú pracovné príležitosti. V roku 2018 pracovalo v sektore obnoviteľných zdrojov takmer 1,5 milióna obyvateľov EÚ (vrátane nepriamych pracovných miest v hodnotovom reťazci). Najintenzívnejším zdrojom zamestnanosti je solárna fotovoltika – na každý investovaný milión eur vytvára 12 pracovných miest. Pre porovnanie: sektor veternej energie prináša na každý milión eur 3 pracovné miesta, ale vzhľadom na predpokladaný nárast v rokoch 2020 – 2030 sa stane najväčším zdrojom zamestnanosti EÚ v oblasti obnoviteľných zdrojov. Na úrovni Únie odhadla agentúra IRENA do roku 2050 v sektore obnoviteľných zdrojov 2,7 milióna pracovných miest, v sektore energetickej efektívnosti je to 1,7 milióna a v sektore flexibility systému 0,8 milióna¹⁴. Podobne agentúra IEA odhaduje, že solárna fotovoltika spolu s energetickou hospodárnosťou budov a priemyslu vytvorí najviac pracovných miest na každý investovaný milión eur¹⁵.

Európske odvetvie obnoviteľných zdrojov má dobrú pozíciu na to, aby sa stalo svetovým lídrom. Jeho hrubá pridaná hodnota predstavovala v roku 2018 celkovo 80 miliárd EUR (s ročným nárastom o 6 až 8 %). EÚ je dobrá vo vývoji technológií, ktoré si sektor obnoviteľných zdrojov (napr. na mori) vyžaduje, vrátane bohatého ekosystému MSP. Obnoviteľné zdroje energie môžu zároveň poskytnúť náhradné zamestnanie v oprávnených regiónoch zapojených do spravodlivej transformácie a vo všeobecnosti decentralizovane aj príležitosti pre vzdialené regióny a ostrovy. Vďaka obrovským úsporám nákladov tento sektor v EÚ rýchlo dobieha svoju nevýhodu z hľadiska nákladovej konkurencieschopnosti, takže vyspelé obnoviteľné zdroje už sú nákladovo konkurencieschopné a dokážu znižovať ceny energií pre európskeho spotrebiteľa¹⁶.

Členské štáty by mali urýchlene preskúmať a lepšie využiť nasledujúce opatrenia, ktoré sa zväčša v NEKP buď neuvádzajú, alebo nie sú dostatočne podrobne rozpísané¹⁷: Preskúmať a v maximálnej miere využiť **odpadové teplo/chlad**, zabezpečiť, aby sa občania mohli stať **samospotrebiteľmi energie z obnoviteľných zdrojov** (aj v kombinácii so systémami uskladnenia) a aby sa mohli zapájať do komunít vyrábajúcich energiu z obnoviteľných zdrojov, a zároveň **podporovať elektrifikáciu založenú na obnoviteľných zdrojoch v doprave**, ktorá podporuje projekty výroby elektriny z variabilných obnoviteľných zdrojov. Zároveň môže veľké i menšie investície stimulovať **predvídateľnosť plánovaných súťaží** vrátane objemov a členenia podľa novej kapacity a modernizácie či prestavby na obnoviteľné

¹⁴ IRENA (Medzinárodná agentúra pre energiu z obnoviteľných zdrojov) – Globálny výhľad obnoviteľných zdrojov: energetická transformácia do roku 2050.

¹⁵ Svetový energetický výhľad IEA (Medzinárodná agentúra pre energiu), osobitná správa o udržateľnej obnove, jún 2020; v priemere generujú tri uvedené opatrenia na každý milión eur 10 – 15 pracovných miest.

¹⁶ Bližšie podrobnosti prinesie pripravovaná výročná správa o cenách a nákladoch.

¹⁷ Opatrenia navrhované v stratégii integrácie energetického systému [COM(2020) 299 final] sa dopĺňajú s regulačným rámcom pre obnoviteľné zdroje energie.

zdroje, **uľahčené udeľovanie povolení** (napr. jednotné kontaktné miesto), rýchle konania v prípade **modernizácie (tzv. repowering)** a **dohôd o nákupe energie**.

Budú potrebné ďalšie sieťové pravidlá a prispôsobovanie infraštruktúry, aby sa zohľadnil nárast decentralizovanej výroby, veľký objem výroby z obnoviteľných zdrojov na mori a integrácia hybridných projektov, kde sa kombinujú obnoviteľné zdroje s uskladnením (predovšetkým obnoviteľný vodík). Stále existujú rezervy vo využívaní potenciálu cezhraničných regionálnych iniciatív¹⁸ – konkrétne lepšou spolupracou medzi členskými štátmi a využívaním finančných prostriedkov EÚ vrátane prostriedkov z dočasného nástroja obnovy s názvom „Next Generation EU“, ako aj v nadväznosti na dosiahnutý regulačný pokrok¹⁹. Ešte viac sa tým posilní konkurencieschopnosť a dekarbonizácia sektorov na strane spotreby, ako sú budovy, priemysel a doprava, kde sa tradične využívali fosílné palivá.

Posúdenie vplyvu sprevádzajúce oznámenie o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030²⁰ takisto ukazuje, že sú potrebné investície na miestnej a vnútroštátnej úrovni, ktoré vytvoria viac fyzických prepojení medzi jednotlivými nosičmi energie v integrovanom energetickom systéme. Mali by sa napríklad podporovať investície do moderných systémov nízкотеплотného diaľkového vykurovania (keďže dokážu prepojiť miestnu spotrebu so zariadeniami na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov a odpadu), ako aj do širšej elektrizačnej sústavy a plynárenskej siete, s cieľom optimalizovať dopyt a ponuku pri všetkých nosičoch energie.

2.1.2. Energetická efektívnosť

Z posúdenia konečných plánov vyplýva, že súhrnná ambícia v oblasti **energetickej efektívnosti** by priniesla pokles primárnej energetickej spotreby o 29,7 % (ktorá by v roku 2030 dosiahla 1 176 Mtoe) a pokles konečnej energetickej spotreby o 29,4 % (885 Mtoe)²¹. Znamená to, že spoločná ambícia na rok 2030 je vyššia, než konzervatívny scenár z návrhov plánov²², a to vďaka tomu, že viacero členských štátov posilnilo svoje plánované úsilie a objasnilo niektoré body. Ambícia však stále **zaostáva za cieľom Únie na rok 2030 na úrovni aspoň 32,5 % – táto medzera predstavuje 2,8 percentuálneho bodu v prípade primárnej energetickej spotreby a 3,1 percentuálneho bodu v prípade konečnej energetickej spotreby**.

Energetickú spotrebu momentálne ovplyvňuje kríza COVID-19, čo môže EÚ nečakane veľmi priblížiť k dosiahnutiu cieľov v oblasti energetickej efektívnosti na rok 2020. Nie je to však výsledok štrukturálnych zmien ani úprav, ktorý by bol trvalý. Obnova po kríze COVID-19

¹⁸ Zoskupenie viacerých členských štátov ako juhovýchodná Európa, Pobaltie, stredná Európa atď.

¹⁹ Dobrými príkladmi regionálnej spolupráce sú iniciatíva krajín Severného mora a región Baltského mora, ktorými by sa mohli inšpirovať aj ďalšie regióny v Európe.

²⁰ Oznámenie o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030 [COM(2020) 562].

²¹ Porovnanie s projekciami referenčného scenára na rok 2007.

²² Súhrnná ambícia z návrhov plánov sa pohybovala na úrovni 26,3 % – 30,2 % pri primárnej energetickej spotrebe a 26,5 % – 30,7 % pri konečnej energetickej spotrebe.

energetickú spotrebu opäť naštartuje, čo znamená, že je potrebné ďalšie úsilie a investície do energetickej efektívnosti, aby boli dosiahnuté výsledky štrukturálne²³.

Energetická únia priznala **energetickej efektívnosti** poprednú rolu a zakotvila riadiacu zásadu prvoradosti energetickej efektívnosti do legislatívy²⁴. **Vo väčšine NEKP sa však uvádzajú len obmedzené podrobnosti o uplatňovaní tejto zásady**, a to napriek tomu, že energetická efektívnosť zohráva kľúčovú úlohu pri dosahovaní všetkých cieľov, a najmä znižovania emisií skleníkových plynov. V konečných plánoch sa uvádza viac podrobností o elektrifikácii, ktorá je v súlade so zásadou prvoradosti energetickej efektívnosti. Previazané súvisiace prínosy a prípadné kompromisy medzi opatreniami v oblasti energetickej efektívnosti a adaptáciou na zmenu klímy sa ani nespomínajú, ani nevyužívajú²⁵. Členské štáty musia zohľadniť nákladovo efektívne, technicky, hospodársky a environmentálne schodné opatrenia energetickej efektívnosti v rámci plánovania, tvorby politiky a investičných rozhodnutí (aj ako alternatívu) ešte pred prijatím akýchkoľvek budúcich investičných rozhodnutí o energetickej infraštruktúre.

Komisia pripravuje osobitné usmernenie k uplatňovaniu zásady prvoradosti energetickej efektívnosti pri plánovaní energetických politík a investičných rozhodnutí v celom hospodárstve. Komisia už pracuje na uplatňovaní tejto zásady vo všetkých svojich príslušných politických návrhoch v energetike, ako je napríklad stratégia integrácie energetického systému EÚ či nadchádzajúca revízia TEN-E.

Keďže dodatočné opatrenia sú potrebné predovšetkým v zastavanom prostredí, bolo by vítané, **aby NEKP zahŕňali rôzne opatrenia energetickej hospodárnosti v sektore budov**. Všetky NEKP (ako aj zatiaľ predložené dlhodobé národné stratégie obnovy budov) vo všeobecnosti pokrývajú podporné opatrenia na obnovu budov. Zaujímavým prístupom je zvyšovanie úrovne prísnosti „normatívnych“ opatrení, ako sú záväzné cieľové hodnoty obnovy budov (napr. prenajímané obydliá musia mať určitú minimálnu energetickú triedu, sprísnené pravidlá verejného obstarávania pri budovách či zákonné limity používania fosílnych palív na vykurovanie vrátane zákazov). Viacero členských štátov uviedlo aj dobré príklady pre ostatných: Bulharsko si stanovilo ambiciózny cieľ obnoviť vyše 5 % verejných budov ročne; Lotyšsko plánuje do roku 2030 zrenovovať 2 000 bytových a 3 000 rodinných domov; Rumunsko zaviedlo osobitné schémy financovania v rámci investičného fondu energetickej hospodárnosti s financovaním zo súkromných, národných aj únijských zdrojov; Cyprus má takisto spolufinancované programy do roku 2020 na financovanie obnovy 2 100 obytných budov a 164 MSP.

²³ Podľa najnovších údajov BNEF je už spotreba elektriny vo viacerých členských štátoch späť na normálnej úrovni.

²⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1999 z 11. decembra 2018 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy.

²⁵ Medzi súvisiace prínosy patrí lepšia izolácia, ktorá chráni pred horúčavami (ak sa doplní primeraným vetraním), zatiaľ čo ak sa opatrenia energetickej efektívnosti nevykonajú vhodne a nezohľadnia náchylnosť na klimatické hrozby (napríklad povodne, krúpy alebo silný vietor), hrozí poškodenie alebo zničenie majetku.

Keďže sa zdá, že ciele, cieľové hodnoty a príspevky jednotlivých plánov nie sú dostatočné na kolektívne dosiahnutie cieľa EÚ v oblasti energetickej efektívnosti na rok 2030, podľa článku 31 nariadenia o riadení Komisia navrhne opatrenia a uplatní svoje právomoci na úrovni Únie s cieľom zabezpečiť dosiahnutie cieľových hodnôt Únie v oblasti energetickej efektívnosti²⁶. Na tento účel plánuje Komisia **preskúmať a prípadne revidovať smernicu o energetickej efektívnosti**²⁷ a v prípade potreby aj konkrétne ciele ustanovenia smernice o energetickej hospodárnosti budov. Zároveň bude podporovať relevantné iniciatívy v rámci zelenej dohody, konkrétne vlnu obnovy budov a stratégiu integrácie energetického systému, ktoré budú kľúčové pre ďalšiu podporu energetickej efektívnosti s cieľom vyrovnáť rozdiel. Tieto kroky doplnia ďalšie opatrenia zamerané na verejné obstarávanie, energetické audity, vykurovanie, chladenie a zhodnocovanie odpadového tepla (vrátane tepla z priemyselných lokalít a dátových centier²⁸) energetické služby, administratívne kapacity a zručnosti. Ďalším prínosom pre dosahovanie klimatických a environmentálnych cieľov by bola integrácia obehového hospodárstva (t. j. materiálová efektívnosť).

Okrem toho Komisia pripravuje aj pracovný plán v oblasti ekodizajnu a energetického označovania, v ktorom identifikuje priority na nadchádzajúce roky z hľadiska možných nových alebo revidovaných nariadení o ekodizajne a energetickom označovaní, a naďalej bude s členskými štátmi spolupracovať na ich plnom a účinnom vykonávaní a dodržiavaní.

Treba zdôrazniť, že ako ukazuje posúdenie vplyvu sprevádzajúce oznámenie o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030, ambicióznejšie znižovanie emisií skleníkových plynov do roku 2030 si takisto bude vyžadovať vyššie ambície v oblasti energetickej efektívnosti, a to bez ohľadu na zvolený scenár. Konečná energetická spotreba by sa musela znížiť na zhruba 39 – 41 % a primárna na 36 – 37 %, aby sa dosiahlo zníženie emisií skleníkových plynov aspoň o 55 %. Výzva posilniť úsilie v oblasti energetickej efektívnosti teda ide nad rámec medzery ambícií v konečných NEKP a dodatočné opatrenia musia zodpovedať ambícii, ktorá sa vyžaduje v oznámení o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030.

NEKP a energetická efektívnosť: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Energetická efektívnosť, a najmä obnova budov a cenovo dostupné bývanie sú prioritnými oblasťami opatrení a investícií na podporu obnovy hospodárstva tvorbou lokálnych pracovných miest.

Členské štáty by mali preskúmať potenciál urýchlenia obnovy budov, ktorá bude stimulovať obnovu hospodárstva tam, kde je najpotrebnejšia: v miestnej ekonomike a MSP (ktoré predstavujú 90 % stavebníctva). Ak sa znížia účty za energiu, zmierni

²⁶ Článok 31 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1999 z 11. decembra 2018 o riadení energetickej únie a opatrení v oblasti klímy.

²⁷ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12552-Review-of-Directive-2012-27-EU-on-energy-efficiency>.

²⁸ Treba si plne uvedomiť význam faktora primárnej energie pri uľahčovaní energeticky efektívnych rozhodnutí medzi rôznymi nosičmi energie.

energetická chudoba a z dlhodobého hľadiska aj zlepši verejné zdravie a pohodlné bývanie, spoločnosť môže byť odolnejšia voči prípadným krízam v budúcnosti. Sektor energetickej efektívnosti bude podľa odhadov do roku 2050 celosvetovo zamestnávať zhruba 21 miliónov ľudí²⁹. Predovšetkým investície do sociálneho a cenovo dostupného bývania sú prospešným kontracyklickým hospodárskym opatrením, ktoré prináša hospodársky úžitok v podobe zamestnanosti v časoch oslabeného hospodárskeho rastu.

Členské štáty musia vypracovať a predložiť dlhodobé národné stratégie obnovy budov v členení na kroky na regionálnej a miestnej úrovni³⁰. Ku koncu augusta 2020 malo iba 12 členských štátov³¹ predložené dlhodobé stratégie³². Komisia vyzýva všetky členské štáty, ktoré ešte stratégiu nepredložili, aby tak urýchlene urobili.

Prvky uvedené v NEKP a v obmedzenom počte týchto stratégií, ktoré boli doteraz predložené, budú dôležitým pilierom politickej vízie, ktorá sa má stanoviť Iniciatívou „vlny obnovy budov“, ktorá bude politickým stimulom na riešenie prierezových problémov v sektore budov. Iniciatíva sa opiera o tri základné bloky: dobrý regulačný rámec, primerané financovanie a silný rámec riadenia vychádzajúci z dlhodobého plánovania a angažovania zainteresovaných strán. Navrhnu sa v nej legislatívne aj nelegislatívne nástroje a podporné prostriedky vrátane dôležitého prvku financovania, čím sa zabezpečí prijímanie opatrení na úniijnej, národnej a regionálnej alebo miestnej úrovni.

2.1.3. Emisie skleníkových plynov

V NEKP sa uvádzajú kľúčové informácie o tom, ako členské štáty plánujú dosiahnuť svoje národné ciele znižovania emisií stanovené v nariadení o spoločnom úsilí (ESR)³³. Momentálne sa tieto ciele na rok 2030 pohybujú v rozmedzí od 0 po –40 % oproti roku 2005, pričom zámerom je dosiahnuť na úrovni celej EÚ zníženie emisií v sektoroch, na ktoré sa nevzťahuje systém EÚ na obchodovanie s emisiami (ETS)³⁴, aspoň o 30 % oproti roku 2005³⁵. V porovnaní s aktuálne platnými cieľovými hodnotami ESR si Luxembursko, Slovensko, Slovinsko a Švédsko stanovili ambicióznejšie ciele v sektoroch, na ktoré sa nevzťahuje systém EU ETS. Aj mnoho ďalších členských štátov predpokladá, že vykonávanie ich politik a opatrení plánovaných v NEKP zníži emisie nad rámec záväzných cieľov ESR³⁶.

²⁹ Globálny výhľad obnoviteľných zdrojov: energetická transformácia do roku 2050.

³⁰ Článok 11 nariadenia o riadení, ktorý sa týka viacúrovňového dialógu s cieľom zrealizovať očakávaná a angažovať tie úrovne verejnej správy, ktoré budú stratégie a plány plniť.

³¹ (NL, DK, FI, SE, AT, CY, FR, ES, CZ, LU, DE, EE). V Belgicku Flámsko a Brusel.

³² Smernica o energetickej hospodárnosti budov od členských štátov vyžadovala oznámenie dlhodobých národných stratégií obnovy budov Komisii do 10. marca 2020.

³³ Nariadenie (EÚ) 2018/842.

³⁴ Sektory mimo ETS zahŕňajú sektory spoločného úsilia ako pozemná doprava, vykurovanie budov, poľnohospodárstvo, odpadové hospodárstvo a malé priemyselné zariadenia, ako aj využívanie pôdy, zmeny vo využívaní pôdy a lesné hospodárstvo.

³⁵ Cesta k dosahovaniu národných cieľov ESR je veľmi flexibilná – napr. transfery medzi členskými štátmi, obmedzené použitie kvót zo systému EU ETS (len pre niektoré členské štáty) alebo použitie určitého objemu dodatočných odstránených emisií v sektore využívania pôdy a lesného hospodárstva.

³⁶ Chorvátsko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Maďarsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Portugalsko a Španielsko. Dánsko a Holandsko si okrem toho (hoci neposkytli projekcie emisií odrážajúce ich plány)

Agregácia predpokladaných vplyvov vnútroštátnych opatrení aktuálne naplánovaných v NEKP na emisie ukazuje, že EÚ by do roku 2030 znížila emisie o 32 % v sektoroch mimo ETS (okrem využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva – LULUCF). Oproti pôvodným návrhom NEKP je táto hodnota vyššia zhruba o 4 percentuálne body, čo je vítaným prvým krokom k dosiahnutiu zvýšených ambícií uvedených v oznámení o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030³⁷.

Z posúdenia NEKP vyplýva, že pokiaľ ide o znižovanie emisií skleníkových plynov v celom hospodárstve vrátane sektorov spadajúcich pod EU ETS, emisie sa pri súčasných a plánovaných opatreniach oproti roku 1990 znížia o 41 %, čo znamená prekročenie 40 % cieľa na úrovni EÚ³⁸. V porovnaní s pôvodnými plánmi NEKP je to zlepšenie zhruba o 1,5 percentuálneho bodu.

Na dosiahnutie tohto zníženia emisií sa v NEKP navrhuje kombinácia sektorových a prierezových opatrení. Niekoľko členských štátov plánuje **viac využívať stanovovanie cien uhlíka**. Napríklad Nemecko prijalo zákon o vnútroštátnom obchodovaní s emisiami, ktorý sa postupne zavádza. Pokrýva emisie CO₂ z fosílnych palív, ktoré zatiaľ nie sú zahrnuté v systéme EU ETS, predovšetkým v sektoroch dopravy a budov. Luxembursko plánuje zaviesť progresívnu minimálnu daň z CO₂ na všetky fosílné palivá, ktorá sa bude neustále prispôsobovať cieľom Parížskej dohody. Írsko počíta s agresívnou trajektóriou uhlíkovej dane a v roku 2020 ju zvýšilo o 30 %, pričom všetky príjmy z nej možno použiť len na opatrenia v oblasti klímy a ochranu najzraniteľnejších obyvateľov krajiny. Ďalšie členské štáty ako Belgicko skúmajú štruktúru mechanizmu na stanovovanie cien uhlíka v sektore budov a dopravy.

Okrem toho môžu všetky členské štáty na dosahovanie svojich cieľov ESR využiť kredity zo sektora LULUCF. Je to jediný sektor, ktorý je čistým záchytom uhlíka – teda dokáže viazať uhlík z atmosféry a ukladať ho v pôde, biomase a produktoch z vyťaženého dreva. Členské štáty môžu generovať kredity LULUCF vtedy, keď oznámia vyšší záchyt uhlíka, než by sa dosiahol pri použití predošlých postupov hospodárenia. Naopak, ak je záchyt uhlíka nižší než pri východiskovom scenári, ide o emisný debet a sektor je čistým zdrojom emisií, ktoré treba nahradiť z kvót pridelených zo sektorov spoločného úsilia³⁹. Väčšina členských štátov chce zabezpečiť dostatočný objem záchytovej uhlíka na to, aby im nevznikal debet, no veľmi málo z nich v NEKP spomína rozsah, v akom plánujú vytvárať a využívať kredity LULUCF na zaistenie súladu s ESR. Viacero členských štátov uvádza, že ich záchyty uhlíka sa zmenšujú pre starnutie lesov, ťažbu dreva a prírodné rušivé faktory. Zlúčením projekcií z NEKP sa dospelo k zisteniu, že do roku 2030 by EÚ mohla stratiť až zhruba tretinu pôvodných záchytovej uhlíka z roku 2005. Sektor LULUCF sa dokonca po roku 2030 môže stať čistým pôvodcom emisií.

v právnom systéme stanovili vnútroštátne ciele celkového zníženia emisií skleníkových plynov, z ktorých vyplýva, že budú musieť vnútroštátne dosiahnuť alebo prekonať svoje ciele v sektoroch mimo ETS.

³⁷ COM(2020) 562.

³⁸ Vychádza sa zo súčasného cieľa na rok 2030 vrátane medzinárodnej leteckej dopravy, ale bez medzinárodnej plavby a záchyty v rámci LULUCF.

³⁹ Nariadenie (EÚ) 2018/841.

Členské štáty mali vo svojich NEKP uviesť ciele v oblasti **adaptácie na zmenu klímy**, pokiaľ sú k dispozícii a sú relevantné z hľadiska dosahovania cieľov energetickej únie. Hoci vnútroštátne adaptačné stratégie sú k dispozícii vo všetkých členských štátoch a zmena klímy sa týka celej EÚ, zhruba štvrtina členských štátov takéto ciele neuviedla a niektoré sa uspokojili s opisom rámca tvorby adaptačnej politiky, no neuviedli samotné ciele⁴⁰.

NEKP a znižovanie emisií skleníkových plynov: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Plánované národné sektorové politiky sa často výrazne sústreďujú na širokú škálu opatrení v **doprave**. Z hľadiska emisií ide o najväčší sektor mimo ETS. Keďže je doprava zároveň dôležitá pre hospodárstvo, plánované opatrenia sú relevantné z hľadiska znižovania emisií aj z hľadiska obnovy, pričom tieto dve oblasti by sa mali vzájomne podporovať. Opatrenia plánované v NEKP napríklad pomáhajú posilniť dopyt po ekologických vozidlách s nízkymi a nulovými emisiami, ktoré znižujú emisie CO₂ a znečisťujúcich látok v súlade s ambicióznymi normami EÚ, a ukazujú jasnú cestu k bezemisnej mobilite v súlade s prioritami obnovy vozových parkov v rámci všeobecného plánovania hospodárskej obnovy a odolnosti. Podporou bude posilnené zavádzanie infraštruktúry dobíjacích a čerpacích staníc pre vozidlá s nízkymi a nulovými emisiami, ako aj investície do zelenej transformácie hodnotového reťazca sektora dopravy (napr. batérie, vodíkové palivové články). 20 NEKP zahŕňa podrobné opatrenia na podporu používania bicyklov. Obnove pomôžu aj často uvádzané plánované investície do verejnej dopravy a propagácie jej využívania. Pripravovaná stratégia udržateľnej a inteligentnej mobility predstaví komplexný súbor opatrení na dekarbonizáciu dopravného sektora.

Synergie a veľké príležitosti pre obnovu a odolnosť prinášajú aj mnohé z opatrení na zníženie emisií v **poľnohospodárstve** a rozšírenie záchytovej LULUCF. Opatrenia uvádzané v NEKP sa zameriavajú najmä na znižovanie emisií optimalizáciou používania hnojív (vo forme podpory ekologického a precízneho poľnohospodárstva) a na riešenie emisií v chove hospodárskych zvierat (obhospodarovanie pasienkov, šľachtenie/kŕmenie zvierat a zaobchádzanie s nimi). Opatrenia zamerané na anaeróbnu digestiu znižujú emisie, zhodnocujú živiny a diverzifikujú príjem poľnohospodárskych podnikov vďaka premene energie. Spomínajú sa aj riešenia inšpirované prírodou a ochrana prírodných rezervácií. Niektoré členské štáty plánujú opatrenia na rozšírenie záchytovej LULUCF – napríklad vo forme dotácií na konverziu organickej ornej pôdy na chránené prírodné rezervácie či zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy⁴¹. Členské štáty spomínajú spoločnú poľnohospodársku politiku (SPP) a jej programy rozvoja vidieka ako hlavné nástroje podpory opatrení na zníženie emisií z poľnohospodárstva a podporu udržateľného obhospodarovania lesov, zalesňovania a odolnosti lesov. NEKP budú dôležitým východiskom pri príprave národných strategických plánov, najmä z hľadiska opisu toho, ako dosiahnuť klimatické ciele

⁴⁰ Dobrými príkladmi koherentnej integrácie aspektov adaptácie na zmenu klímy do jednotlivých rozmerov NEKP a/alebo poskytovania určitej miery podrobností o adaptačných opatreniach sú Chorvátsko, Írsko, Taliansko, Slovinsko a Španielsko.

⁴¹ Belgicko uvažuje o presune potravinárskej výroby na more.

SPP. Kroky opísané v NEKP sú relevantné aj v kontexte stratégie biodiverzity, stratégie „z farmy na stôl“ a pripravovanej stratégie lesného hospodárstva.

Ďalším sektorom, ktorý ponúka veľké príležitosti pre obnovu a odolnosť, je **priemysel**. Regulačný a politický rámec na úrovni EÚ (napr. EU ETS, inovačný fond, nová priemyselná politika a akčný plán pre obehové hospodárstvo) a na vnútroštátnej úrovni môžu pomôcť urýchliť a podporiť modernizáciu a hĺbkovú transformáciu ekosystému energeticky náročných priemyselných odvetví na klimatickú neutralitu, a to aj s využitím vodíka a zachytávania, využívania a ukladania uhlíka. Ďalšou dôležitou sférou činnosti je vytvorenie vedúcich trhov s klimaticky neutrálnymi a obehovými produktmi, vývoj klimaticky neutrálnych riešení a financovanie ich zavádzania. V tomto kontexte bude dôležité zabezpečiť, aby (vnútroštátne) dotácie neprimerane nenarúšali hospodársku súťaž a obchodovanie medzi členskými štátmi.

Opatrenia na podporu obehového hospodárstva a jeho potenciálu tvorby rastu a zamestnanosti takisto pomôžu pri ďalšom znižovaní emisií z **odpadu**. V tomto pomôže aj pripravovaná stratégia EÚ pre metán.

Dostupné nástroje financovania EÚ v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, energetickej efektívnosti a znižovania emisií skleníkových plynov

Náklady na väčšinu obnoviteľných zdrojov a na čisté technológie potrebné na dekarbonizáciu energeticky náročných priemyselných odvetví do veľkej miery závisia od ceny kapitálu. EÚ môže zohrať významnú rolu ako katalyzátor vzniku mechanizmov súkromného financovania, ktoré prilákajú kapitál a zároveň môžu účinne znížiť projektové náklady. Tieto mechanizmy by mali pamätať aj na prevádzku v malom rozsahu a technologicky špecifické potreby, aby sa zintenzívnilo zapojenie na miestnej úrovni a akceptovanie energetickej transformácie. V najbližších desiatich rokoch to bude kľúčové pri zavádzaní energie z obnoviteľných zdrojov na všetkých úrovniach. Z tohto pohľadu je prvoradé včasné zapojenie miestnych orgánov verejnej správy do priebežných verejných konzultácií a transparentného plánovania. Podobne si podpora vlny obnovy budov bude vyžadovať obrovské množstvo súkromného kapitálu.

Existuje celý rad nástrojov na podporu realizácie projektov v oblasti obnoviteľných zdrojov, energetickej efektívnosti a iných foriem znižovania emisií; v niektorých prípadoch ich možno doplniť mechanizmami súkromného financovania. Medzi dostupné nástroje EÚ patrí Nástroj na prepájanie Európy, fondy politiky súdržnosti (vrátane dodatočného financovania REACT-EU), Mechanizmus spravodlivej transformácie, Program InvestEU, Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti, inovačný fond, modernizačný fond, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka, Horizont Európa, nástroj ELENA, Nástroj technickej podpory, ako aj opatrenia na budovanie kapacít a trhové zavádzanie v rámci nástroja LIFE, mechanizmu financovania Renewable energy EU a Európskej investičnej banky.

2.2. Podpora investícií a spravodlivej transformácie

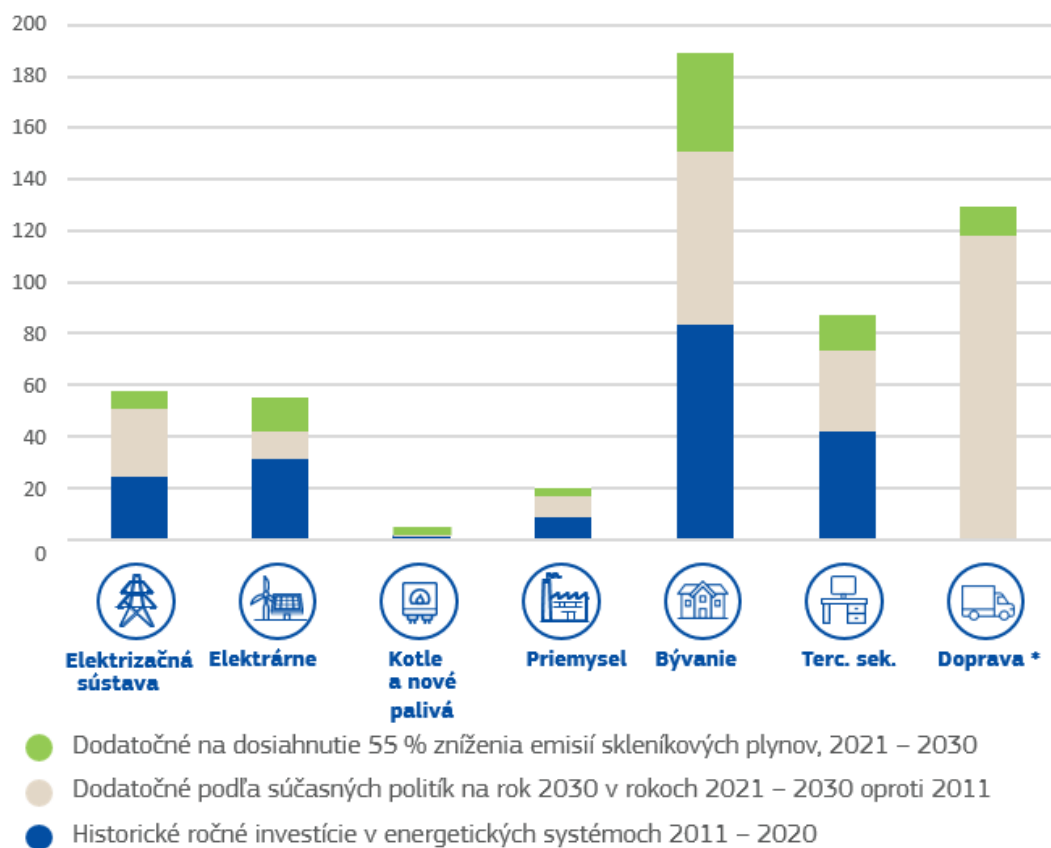
2.2.1. Investície

Členské štáty vo svojich NEKP predstavili zdokonalený všeobecný prehľad investícií, ktoré budú podľa očakávaní potrebné na dosiahnutie jednotlivých cieľov, cieľových hodnôt

a príspevkov. Niektoré z plánov však nie sú dosť podrobné a neumožňujú porovnanie alebo sčítanie celkových investičných potrieb pre ciele v oblasti energetiky a klímy.

Podľa výpočtov Komisie sa na dosiahnutie aktuálnych cieľov EÚ v oblasti energetiky a klímy na rok 2030 budú musieť ročné investície do produkcie a využívania energie v rokoch 2021 – 2030 oproti predošlému desaťročiu v priemere zvýšiť o niečo vyše 1 percentuálneho bodu HDP; je to nárast o zhruba 260 miliárd EUR ročne. Pri posilnenom ciele znižovania emisií skleníkových plynov na úrovni 55 % táto hodnota narastá na zhruba 350 miliárd EUR.

Priemerné ročné investície 2011 – 2020 a dodatočné investície 2021 – 2030
pri existujúcich politikách a s cieľom dosiahnuť 55 % zníženie emisií skleníkových plynov (v mld. EUR 2015)

* v doprave figurujú iba dodatočné investície

Väčšina členských štátov uviedla energetické investičné potreby v sektoroch budov, priemyslu a dopravy. Len málo z nich spomenulo očakávané investičné potreby v sektore poľnohospodárstva, ktorý je tretím najväčším pôvodcom emisií mimo ETS. Hoci u niektorých členských štátov bude výrazná časť plánovaných investícií pochádzať z fondov EÚ, dosiahnutie cieľových hodnôt uvedených v plánoch nemožno podmieňovať pridelením dodatočných prostriedkov z rozpočtu EÚ.

Úplné vykonanie NEKP v nadchádzajúcich rokoch si bude vyžadovať mobilizáciu značného objemu nových verejných aj súkromných investícií. Reakcia na pandémiu COVID-19 je príležitosťou na priekopnícke zavedenie niektorých z potrebných zelených investícií

a reforiem prostredníctvom stratégií obnovy a odolnosti jednotlivých členských štátov aj EÚ, najmä preto, že majú veľký potenciál tvorby pracovných miest v oblastiach ako energetika, efektívne využívanie zdrojov a obnoviteľné zdroje energie. Dopyt po rope počas krízy COVID-19 bezprecedentne klesol⁴² a rastúca neistota o jeho ďalšom vývoji vzhľadom na zmeny spôsobu práce, výroby a spotreby poukazuje na riziká investovania do uviaznutých aktív. V tomto smere pomôžu nástroje udržateľného financovania, ako je taxonómia EÚ, identifikovať udržateľné hospodárske činnosti a smerovať tok kapitálu do zelených investícií^{43, 44}.

Pokiaľ ide o energetiku a klímu, **prioritné oblasti reforiem a investícií** zahŕňajú:

- obnovu fondu budov a prístup k cenovo dostupnému bývaniu,
- dekarbonizáciu priemyslu a energiu z obnoviteľných zdrojov,
- udržateľnú mobilitu,
- integráciu energetického systému vrátane infraštruktúry, batérií a obnoviteľného vodíka.

Rozmanité formy podpory v podobe grantov a finančných nástrojov (pôžičky, záruky, kapitál) ponúka viacročný finančný rámec (VFR), balík na podporu obnovy a odolnosti vrátane Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, ako aj fondy zriadené v rámci osobitných legislatívnych nástrojov, ako je systém EÚ na obchodovanie s emisiami, s cieľom dať prednosť týmto oblastiam kľúčovým pre prechod na čistú energiu.

Uprednostňovanie investícií do energetiky a klímy sa odráža v komisijnom návrhu dlhodobého rozpočtu EÚ na roky 2021 – 2027. Stanovuje sa v ňom podiel Kohézneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja, ktorý sa má povinne vyčleniť na investície do zelenej a nízkouhlíkovej Európy. Konečné NEKP sú míľnikom na ceste k splneniu **nevyhnutných podmienok**, teda podmienok, ktoré musia členské štáty splniť, aby získali prístup k tomuto financovaniu.

V NEKP sa stanovujú reformy a investície potrebné v týchto prioritných oblastiach. Na základe plánov sa odhaduje, že iba v sektore **obnovy budov** členské štáty identifikovali

⁴² V prvom kvartáli 2020 zároveň poklesla produkcia elektriny z uhlia (38 TWh) a plynu (3 TWh), v energetickom mixe výroby elektriny EÚ dosiahli historicky najvyšší podiel obnoviteľné zdroje (40 % s nárastom o 38 TWh) a dovoz zemného plynu klesol na 10 miliárd EUR.

⁴³ Vývoj taxonómie EÚ pre environmentálne udržateľné hospodárske činnosti je jedným z kľúčových opatrení akčného plánu financovania udržateľného rastu z roku 2018. Súbor nástrojov udržateľného financovania sa ďalej rozšíri pripravovanou obnovenou stratégiou udržateľného financovania s cieľom priblížiť správanie účastníkov finančných operácií, spoločností a tvorcov politik ešte viac environmentálne udržateľným hospodárskym činnostiam. To by malo zabrániť ďalšiemu investovaniu do potenciálne drahých uviaznutých aktív, ktoré by brzdili rýchly technologický pokrok a inováciu potrebnú na dosiahnutie klimateckej neutrality.

⁴⁴ Svetové investície v energetike 2020 – analýza IEA <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2020>.

kolektívnu investičnú potrebu na úrovni približne 130 miliárd EUR ročne. V sektore sociálneho bývania bude odhadom potrebných 57 miliárd EUR ročne⁴⁵.

Vzhľadom na ciele na rok 2030 a plánovanú **integráciu energetického systému** sa potreby investícií do energetickej infraštruktúry (prenosové sústavy, prepravné siete a distribučné sústavy, vykurovanie a chladenie, preprava a uskladnenie elektriny) odhadujú na úrovni 59 miliárd EUR ročne⁴⁶.

Celková investičná potreba v oblasti **vodíkových** elektrolyzéroov do roku 2030 sa odhaduje na úrovni 24 až 42 miliárd eur, plus 220 – 340 miliárd eur na plošné zavádzanie a priame pripojenie výrobnnej kapacity zo slnečnej a veternej energie v objeme 80 – 120 GW. Približne 65 miliárd EUR si bude vyžadovať preprava, distribúcia a uskladnenie vodíka⁴⁷.

2.2.2. Spravodlivá transformácia

NEKP sa takisto zaoberajú možnými sociálnymi a územnými aspektmi prechodu na čistú energiu. Transformácia ťažobného priemyslu (čierne uhlie, hnedé uhlie, rašelina alebo roponosná bridlica) a uhlíkovo náročných odvetví (cementárne, oceliarne, hlinikárne, výrobcovia hnojív a papierne) bude veľkou výzvou v regiónoch, ktoré sa na tieto činnosti do značnej miery spoliehajú, a bude si vyžadovať reštrukturalizáciu a/alebo diverzifikáciu hospodárstva, zachovanie sociálnej súdržnosti a (pre)školenie dotknutých pracovníkov a mládeže, aby boli pripravení na budúce povolania. Mnoho NEKP obsahuje túto transformáciu vrátane spoločenských a hospodárskych dôsledkov v sektore uhlia. NEKP ukazujú, že transformácia sa ešte urýchlila v dôsledku globálnych zmien cien fosílnych palív a poklesu nákladov na energiu z obnoviteľných zdrojov. **Európa opúšťa uhlie skôr, než sa pôvodne očakávalo**, čo pomáha znížiť emisie skleníkových plynov a znečistenie ovzdušia (práve to je na miestnej úrovni často hlavným motívom takéhoto kroku, vzhľadom na obavy o zdravie a kvalitu života). Sú však potrebné primerané opatrenia na pomoc týmto regiónom, aby sa na nikoho nezabudlo.

Spolu 21 členských štátov už uhlie nevyužíva vôbec (Estónsko, Lotyšsko, Litva, Belgicko, Malta, Luxembursko a Cyprus)⁴⁸ alebo sa zaviazali vyradiť uhlie (vrátane hnedého uhlia a rašeliny), pričom uviedli konkrétne dátumy vo svojich NEKP (pozri graf vyššie). Dva členské štáty (Slovinsko, Česko) stále vyradenie uhlia zvažujú a štyri (Poľsko, Rumunsko, Bulharsko a Chorvátsko) zatiaľ žiadne vyradenie nenaplánovali. V tomto kontexte podľa projekcií využívanie uhlia v roku 2030 oproti roku 2015 poklesne o 70 % a elektrina z obnoviteľných zdrojov bude predstavovať 60 % všetkej elektriny vyprodukovanej v EÚ.

Veľká väčšina členských štátov stále musí vypracovať jasnejšie stratégie a ciele s prierezovým prístupom k identifikácii a kvantifikácii vplyvov na sociálnu oblasť,

⁴⁵ Správa pracovnej skupiny na vysokej úrovni pre investície do sociálnej infraštruktúry v Európe za rok 2018: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/dp074_en.pdf.

⁴⁶ Hĺbková analýza na podporu oznámenia Komisie COM(2018) 773.

⁴⁷ Vodíková stratégia pre klimaticky neutrálnu Európu, COM(2020) 301.

⁴⁸ Počnúc rokom 2020 sa iniciatíva pre transformujúce sa uhoľné regióny zameria aj na rašelinu (Fínsko, Írsko) a roponosnú bridlicu (Estónsko). Estónsko je stále závislé od roponosnej bridlice.

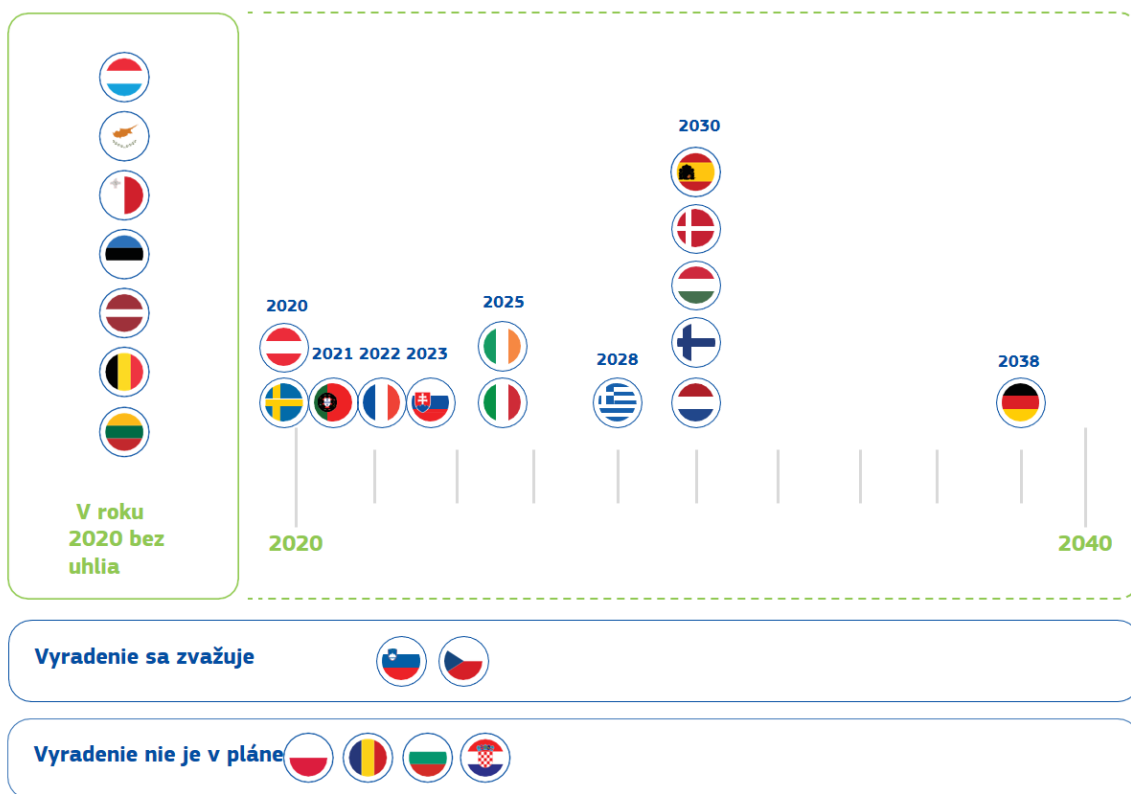
zamestnanosť a zručnosti, ako aj ďalších distribučných dôsledkov energetickej transformácie, pričom treba dôsledne zvážiť riešenia týchto problémov.

Osobitným nástrojom na riešenie sociálnych a hospodárskych vplyvov transformácie je Mechanizmus spravodlivej transformácie a v rámci neho Fond na spravodlivú transformáciu, ktorý sa zameriava na najväčšmi postihnuté regióny, odvetvia a pracovníkov.

Podľa legislatívneho návrhu nariadenia EÚ o Fonde na spravodlivú transformáciu musia byť transformačné plány (plány spravodlivej transformácie územia) v súlade s cieľmi a investičnými potrebami identifikovanými v NEKP. Schválenie plánov spravodlivej transformácie územia Komisiou umožní financovanie nielen z Fondu na spravodlivú transformáciu, ale aj z osobitnej schémy na spravodlivú transformáciu v rámci Programu InvestEU a z úverového nástroja EIB pre verejný sektor (zvyšné dva piliere Mechanizmu spravodlivej transformácie).

Aktualizácia k otázkam súvisiacim s transformáciou v EÚ

Závazky vyradiť uhlie v národných energetických a klimatických plánoch (NEKP)

Všeobecne sa v NEKP neuvádza jasná hierarchia prioritných potrieb financovania spravodlivej transformácie, ani investičné potreby na rekvalifikáciu, zlepšovanie zručností a podporu úprav trhu práce. Na podporu spravodlivej transformácie je potrebný opis toho, ako sa budú jednotlivé zdroje financovania vzájomne dopĺňať.

V súvislosti so spravodlivou transformáciou sa mnoho NEKP venuje aj energetickej chudobe. Je to veľký problém, keďže takmer 40 miliónov Európanov si v roku 2018 nemohlo dovoliť primerané vykurovanie domova. Väčšina členských štátov predložila podrobný prehľad energetickej chudoby. Mnohé takisto oznámili podrobné ukazovatele na analýzu jej vplyvu na ich území. Viacero členských štátov používa primárne ukazovatele vypracované Európskym strediskom pre monitorovanie energetickej chudoby. NEKP sa takisto často zameriavajú na cenovú dostupnosť, najmä v kontexte energetickej a klimatickej transformácie. Platí to napríklad pre Rakúsko, Belgicko, Francúzsko, Holandsko a Dánsko.

Podľa informácií uvedených v NEKP sa väčšina členských štátov ešte len pripravuje na systematickejší prístup k riešeniu energetickej chudoby, a to napriek tomu, že balík opatrení v oblasti čistej energie bol na túto problematiku jasne sústredený.

Komisia chce členským štátom pomôcť prijať proti energetickej chudobe rozhodnejšie a cielenejšie kroky, a preto túto jeseň prijme usmernenie k vymedzeniu energetickej chudoby a jej ukazovateľom. Uľahčí sa tak šírenie osvedčených postupov a nadviaže sa na prácu strediska EÚ pre monitorovanie energetickej chudoby.

NEKP a spravodlivá transformácia: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Z celounijného posúdenia zhrnutého vyššie, ako aj z kontextu Mechanizmu spravodlivej transformácie sa javí, že členské štáty musia viac popracovať na príprave osobitných opatrení čistej a spravodlivej energetickej transformácie v najviac postihnutých regiónoch, a to vrátane mobilizácie súkromných investícií a synergii s inými zdrojmi financovania a mechanizmami regionálnej spolupráce. Z tohto hľadiska ponúka druhý (Program InvestEU) a tretí pilier (úverový nástroj EIB pre verejný sektor) Mechanizmu spravodlivej transformácie nové spôsoby financovania transformácie, predovšetkým využitím pákového efektu na verejné a súkromné investície. Členské štáty sa vyzývajú na dokončenie plánov spravodlivej transformácie územia, aby mohli čerpať prostriedky z jednotlivých pilierov Mechanizmu spravodlivej transformácie.

Iniciatíva EÚ pre transformujúce sa uhoľné regióny má pomôcť riešiť problémy a využiť príležitosti v týchto oblastiach⁴⁹. Komisia podporuje zapojenie aktérov na regionálnej a miestnej úrovni do iniciatív spravodlivej transformácie, ktoré sú hybnou silou transformácie uhoľných regiónov. Komisia regiónom pomáha budovaním nadregionálnych konzorcií, identifikáciou projektov súvisiacich s transformáciou a priradovaním príslušných možností financovania projektom – aj v rámci programov financovania EÚ^{50, 51}.

⁴⁹ Všetky regióny využívajúce uhlie, rašelinu a roponosnú bridlicu (DE, PL, CZ, BG, RO, ES, EL, IE, HU, SK) sa podporujú z fondov EÚ (politika súdržnosti, LIFE, H2020). Podpora sa poskytuje aj formou technickej pomoci (program na podporu štrukturálnych reforiem, spoločná podpora EIB a Komisie v podobe nástroja JASPERS, program START v gescii GR ENER a zmluva so Svetovou bankou).

⁵⁰ Táto iniciatíva predstavuje otvorené fórum na dialóg zainteresovaných strán – národných, regionálnych a miestnych orgánov, širšej spoločnosti, priemyslu, odborových zväzov, MVO, akademickej obce, odborníkov na energetickú transformáciu a Európskej komisie.

Všetky zainteresované strany musia naďalej spolupracovať a podporovať regióny v závislosti od ich individuálnych potrieb, a to aj implementáciou Mechanizmu a Fondu spravodlivej transformácie. Komisia bude s členskými štátmi a dotknutými územiami naďalej spolupracovať s cieľom zabezpečiť spravodlivú transformáciu, aby sa na žiaden dotknutý región a jeho obyvateľov nezabudlo. Platforma pre spravodlivú transformáciu (doplniť webový odkaz) spustená v júni 2020 podporí orgány a zainteresované strany pracujúce na spravodlivej transformácii cielenou technickou pomocou, okrem iného aj pri vývoji a zavádzaní plánov transformácie v uhoľných aj uhlíkovo náročných regiónoch.

Komisia bude takisto naďalej podporovať dialóg a spoluprácu s miestnymi orgánmi a medzi nimi prostredníctvom **Dohovoru primátorov a starostov** (ktorý už pokrýva 320 miliónov občanov EÚ vo vyše 10 000 obciach), **iniciatívy čistej energie pre ostrovy EÚ** (56 ostrovov v 25 členských štátoch)⁵², ako aj zriadením nového klimatického paktu. Verejno-súkromné partnerstvá⁵³ v oblasti sociálneho bývania môžu doplniť opatrenia verejného sektora na boj proti energetickej chudobe na miestnej úrovni.

2.3. Energetická bezpečnosť, vnútorný trh s energiou, výskum, inovácia a konkurencieschopnosť

2.3.1. Energetická bezpečnosť

Kríza COVID-19 ukázala význam odolného energetického systému s primeranými plánmi kontinuity činnosti. Preverila odolnosť kritickej energetickej infraštruktúry a odhalila jej náchylnosť na výpadky dodávok strategických komponentov a technológií, ako aj význam zachovania strategických dodávateľských reťazcov. Takisto poukázala na vzájomné prepojenia rôznych sektorov a potrebu chrániť sa pred kybernetickými útokmi, keďže energetický systém je čoraz viac digitalizovaný a decentralizovaný⁵⁴. Vo viacerých NEKP sa takisto uznáva, že kľúčovými faktormi prispievajúcimi k energetickej bezpečnosti je energetická efektívnosť a domáce obnoviteľné zdroje energie (Malta, Luxembursko, Francúzsko, Litva a Portugalsko). Hoci väčšina členských štátov vo svojich vnútroštátnych adaptačných stratégiách a dokonca aj v kapitole o dekarbonizácii označila svoj sektor energetiky za náchylný na zmenu klímy, iba päť z nich navrhlo zodpovedajúce opatrenia v kapitole o energetickej bezpečnosti.

⁵¹ Napr. spoločná práca Komisie a poľských partnerov v rámci tímu Poľsko zriadeného v rámci iniciatívy viedla k preprogramovaniu 100 miliónov EUR z EFRR a Kohézneho fondu v Sliezske na podporu miestnych projektov spravodlivej transformácie. Poukazuje to na potrebu predvídať dôsledky transformácie a koordinovane tomu prispôbovať politiky i ciele. Väčšina členských štátov, ktoré momentálne plánujú vyradenie uhlia a ďalších tuhých fosílnych palív (rašelina, roponosná bridlica), by získala viac, keby poskytl konkrétnejšie informácie o možnom postupe transformácie do roku 2030 a po ňom.

⁵² Už 26 ostrovov dostalo podporu na rozvoj svojich programov prechodu na čistú energiu (z toho 6 „pilotov“ a 20 „priekopníkov“), 13 ďalších podpísalo v roku 2019 záväzok úplnej dekarbonizácie a 16 ďalších dostane podporu na konkrétne technické aspekty pripravovaných projektov.

⁵³ Ako projekt Papillon (mesto–MVO–priemysel) v Belgicku.

⁵⁴ Pracovný dokument útvarov Komisie o energetickej bezpečnosti: „Osvedčené postupy riešenia rizík pandémie“ obsahuje zoznam krátkodobých aj dlhodobých rizík a výziev, ako aj zoznam 20 osvedčených postupov na riešenie rizík v sektore energetiky spojených s pandemiou. https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-security/energy-supply-and-pandemic_en.

Z hľadiska vonkajšej energetickej bezpečnosti EÚ stále dováža vyše polovicu svojej primárnej energetickej spotreby, no diverzifikovala dodávateľské trasy, najmä v prípade plynu. V tomto ohľade je kľúčová regionálna spolupráca. Sedem členských štátov (Bulharsko, Taliansko, Estónsko, Nemecko, Poľsko, Chorvátsko a Írsko) vo svojich NEKP zvažuje alebo plánuje ďalšie kapacity LNG na zaistenie bezpečnosti dodávok či posilnenie konkurencie na trhu s plynom.

Členské štáty, ktoré majú v energetickom mixe jadrovú energiu, predstavili vo svojich NEKP plány pre jadrovú energetiku. Komisia bude pri jadrových technológiách naďalej zaisťovať uplatňovanie tých najprísnejších bezpečnostných noriem a podporovať regulačný proces i spoluprácu medzi dotknutými členskými štátmi. Dotknuté členské štáty by mali udržiavať primerané kapacity vo všetkých častiach jadrového dodávateľského reťazca a zaistiť bezpečnosť dodávok paliva v záujme bezpečnejších zariadení pre ľudí i životné prostredie, a mali by sa zameriavať na rozvoj kompetencií a strategických priemyselných kapacít na vyradovanie zariadení z prevádzky a prepracovanie jadrového odpadu.

NEKP a energetická bezpečnosť: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Pokiaľ ide o energetickú bezpečnosť, pandémie poukázala na potrebu sústrediť sa viac na odolnosť čistých technologických dodávateľských reťazcov. **Rozvoj strategických dodávateľských reťazcov priemyselných kapacít čistých technológií⁵⁵ by mal byť ústredným bodom plánov podpory obnovy a odolnosti⁵⁶.** Členské štáty musia v tomto smere identifikovať politiky a opatrenia NEKP na zlepšenie pripravenosti a posilnenie odolnosti. To si zároveň vyžaduje cezhraničnú spoluprácu a kroky na úrovni EÚ (aj za jej hranicami) podporené asertívnou diplomaciou v oblasti energetiky.

Členské štáty musia zabezpečiť, aby ich energetické systémy dokázali odolať extrémnym poveternostným vplyvom (búrky, suchá, záplavy, horúčavy), ako aj postupne rastúcim tlakom (napr. nedostatok vody, stúpanie hladiny oceánov, topenie permafrostu), a to nielen v rámci EÚ, ale aj za jej hranicami z hľadiska dovozu energie. EÚ ponúka financovanie (výzva programu Horizont 2020 a budúce financovanie z programu Horizont Európa) na zníženie závislosti od komoditných modulov rozvojom slnečnej fotovoltaickej výroby ďalšej generácie, ktorá využíva inovačné technológie v moduloch združujúcich celý hodnotový reťazec.

V rámci novej stratégie bezpečnostnej únie⁵⁷, ktorá pokrýva kritickú infraštruktúru aj kybernetickú bezpečnosť, Komisia navrhla opatrenia na riešenie konkrétnych rizík pre kritickú energetickú infraštruktúru a integrovaný energetický systém a infraštruktúru. Vypracuje sa sieťový predpis o kybernetickej bezpečnosti v sektore elektriny, ktorý bude zahŕňať osobitné sektorové pravidlá na posilnenie odolnosti a kybernetickobezpečnostných

⁵⁵ Vráťane fotovoltaiky, batérií, obnoviteľného vodíka, energie z vetra a oceánov, sieťových a elektronických komponentov.

⁵⁶ Dopĺňajúc Akčný plán EÚ v oblasti kritických surovín a pripravovanú Európsku alianciu pre suroviny, ktorá zahŕňa aj energiu.

⁵⁷ Stratégia EÚ pre bezpečnostnú úniu, COM(2020) 605 final.

aspektov cezhraničných tokov elektriny. Patria sem pravidlá o minimálnych požiadavkách, plánovaní, monitorovaní, podávaní správ a krízovom riadení.

2.3.2. Vnútny trh s energiou

Plne integrovaný a dobre fungujúci vnútorný trh s energiou vysiela cenové signály, ktorými sa riadia investície do zelenej energie a technológií, zabezpečuje dodávky energie a vďaka inteligentným technológiám otvára tú najlacnejšiu cestu ku klimatickej neutralite. Posúdenie NEKP odhalilo na trhu s energiou viacero nedostatkov (flexibilita s využitím inteligentných sietí, uskladňovanie a obmedzená reakcia na strane spotreby). Tie negatívne vplyvajú na ceny pre odberateľov a priemysel, brzdia úspešnú obnovu a prechod ku klimatickej neutralite.

V tomto kontexte sú NEKP nástrojom, ktorý má pomôcť zaistiť dosiahnutie cieľov legislatívy o vnútrnom trhu s elektrinou a plynom a zavedenie vhodného finančného rámca na dosiahnutie klimatickej neutrality pri čo najnižších nákladoch a bez ohrozenia energetickej bezpečnosti. NEKP sú takisto príležitosťou posilniť rolu odberateľov ako aktívnych účastníkov, ktorí budú mať úžitok zo zelenej transformácie.

Hoci väčšina členských štátov uznáva význam novej štruktúry trhu s elektrinou, iba niekoľko z nich požaduje potrebné zmeny holisticky a s cieľmi zameranými do budúcnosti. V integrovanom energetickom systéme, ktorý odráža náklady, by efektívne trhy mali odberateľom vysielať transparentné cenové signály, aby títo mohli jednak prispieť k transformácii a jednak požívať jej výhody. V mnohých plánoch takisto chýbajú základné informácie o súťaži a trhovej likvidite.

Veľa NEKP uvádza zavádzanie inteligentných meradiel s konkrétnou a merateľnou cieľovou hodnotou ako spôsob, ako umožniť odberateľom aktívnu účasť na trhu. Len málo z nich však stanovuje konkrétne ciele a jasné harmonogramy, takže je ťažké sledovať pokrok v dosahovaní cieľových hodnôt.

Veľkou prekážkou nákladovo efektívnej energetickej a klimatickej transformácie, ako aj fungujúceho vnútorného trhu sú naďalej **dotácie na fosílna palivá**. V konečných plánoch sa ukazuje určité zlepšenie z hľadiska nahlasovania výšky dotácií na energie a fosílna palivá, ako aj opatrení na ich postupné ukončenie. Plošné poskytovanie potrebných podrobností je dôležité na posúdenie rozsahu, v akom aktuálne dotácie na fosílna palivá pôsobia proti cieľom v oblasti klímy⁵⁸. Komplexné vyhodnotenie dotácií na fosílna palivá vykonali iba tri krajiny (Taliansko, Dánsko a Portugalsko) a niekoľko členských štátov ich plánuje postupne ukončiť alebo formulovali konkrétne politiky.

⁵⁸ Hoci členské štáty zohľadnili odporúčanie opísať a uviesť energetické dotácie vo svojich NEKP, kvalita týchto informácií sa pohybuje od všeobecných opisov až po komplexné a kvantifikované zoznamy dotácií. Informácie o dotáciách na fosílna palivá uviedlo 19 členských štátov. Dvanásť členských štátov uviedlo (že majú v zámere) úsilie o stanovenie plánov na postupné ukončenie dotácií na fosílna palivá. Iba šesť členských štátov zahrnulo aj časový harmonogram ukončenia niektorých z existujúcich dotácií na fosílna palivá.

Kľúčovým prvkom dekarbonizácie, integrácie trhov, bezpečnosti dodávok a konkurencie sú **prepojovacie elektrické vedenia**. Väčšina členských štátov vo svojich konečných plánoch uviedla ciele v oblasti prepojenosti alebo projekcie úrovne prepojenosti do roku 2030. V sektore elektriny už väčšina členských štátov dosiahla a dokonca výrazne prekročila cieľ EÚ v oblasti prepojenia na rok 2030 (minimálne 15 %). Kľúčovú rolu v plnení tohto cieľa zohrávajú projekty spoločného záujmu (PCI)⁵⁹. Komisia bude zvyšným členským štátom naďalej pomáhať v posilňovaní prepojovacej kapacity a zabezpečí, aby sa existujúca prepojovacia kapacita plne využila na maximalizáciu prínosov vnútorného trhu s energiou v súlade s právom EÚ⁶⁰.

Členské štáty vo svojich NEKP uviedli investičné potreby spojené s vnútorným trhom s elektrinou. Pokiaľ ide o prepojovacie vedenia, Nemecko uviedlo, že potrebuje 55 miliárd EUR na modernizáciu svojej existujúcej elektrizačnej prenosovej sústavy a na vybudovanie pevninovej prenosovej infraštruktúry do roku 2030. Ďalších 21 miliárd EUR je potrebných na elektrizačnú prenosovú infraštruktúru na mori, ktorá do roku 2030 umožní inštalovať veterné parky na mori s kapacitou 17 – 20 GW. Španielsko takisto plánovalo posilniť a rozšíriť prenosové a distribučné vedenia (aj medzi ostrovmi) a prepojovacie vedenia so susednými krajinami, najmä s Francúzskom. Pokiaľ ide o investície do integrácie energetického systému a flexibility, Estónsko uviedlo prečerpávacie vodné elektrárne s kapacitou 500 MW do roku 2028 a Grécko plánuje zaviesť inteligentné politiky na ostrovoch, ktoré sa nedajú nákladovo efektívne prepojiť – napríklad vybudovaním inovačných hybridných elektrární, ktoré kombinujú výrobu elektriny z obnoviteľných zdrojov so systémami uskladnenia.

NEKP a vnútorný trh s energiou: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Zameranie na zabezpečenie trvalej likvidity a konkurencieschopnosti trhov je kľúčom k dosiahnutiu energetických a klimatických cieľov, rovnako ako cielenie investícií do obnovy tak, aby sa predišlo narušeniu trhových signálov. Je potrebný štruktúrovanejší a ucelenejší prístup k identifikácii a podpore zdrojov flexibility a riešeniu prípadných prekážok trhovej účasti nových aktérov, aby sa transformácia mohla oprieť o otvorené a konkurenčné trhy. Členské štáty by to mali pri realizácii svojich NEKP plne zohľadniť.

Hoci členské štáty si zvolili rôzne cesty k sektorovej integrácii, nedávno prijatá **stratégia EÚ na integráciu energetického systému** pre ne môže byť referenčným bodom v otázkach flexibilnejších energetických systémov, ako aj zdrojom ďalších krokov pri adaptácii energetických trhov potrebám klimatickej neutrality.

⁵⁹ Od nadobudnutia účinnosti nariadenia o energetickej infraštruktúre (TEN-E) v roku 2013 sa realizovalo takmer 40 projektov spoločného záujmu v sektore plynu a elektriny, pričom do roku 2022 sa očakáva ďalších 79. Na tento účel sa z Nástroja na prepájanie Európy (CEF) investovalo 3,8 miliardy EUR.

⁶⁰ Článok 16 ods. 8 nariadenia (EÚ) 2019/943 o vnútornom trhu s elektrinou.

Komisia takisto podporí viac flexibility na strane spotreby, a to prostredníctvom sieťového predpisu⁶¹, revízie usmernení o štátnej pomoci a informácií pre odberateľov.

Členské štáty si musia splniť povinnosť nahlasovať **energetické dotácie, predovšetkým dotácie na fosílna palivá, ako aj opatrenia na ich postupné ukončenie**. Vzhľadom na medzinárodné záväzky ukončiť dotácie na fosílna palivá, ktoré boli prijaté v skupine G20 i v rámci OSN, ale aj na vlastné politické záväzky EÚ, sa Komisia touto problematikou bude zaoberať v správe o stave energetickej únie za rok 2020 a členským štátom poskytne ďalšie usmernenia na podporu odklonu od dotácií na fosílna palivá. Členským štátom to pomôže prekonať rozpor medzi cieľom na rok 2030, zelenou obnovou a odolnosťou na jednej strane a vynakladaním obmedzených financií na podporu spotreby fosílnych palív a bránenie potrebným technologickým zmenám na strane druhej. Komisia sa osobitne zameria na zlepšenie podávania informácií o dotáciách na fosílna palivá a pokroku v ich ukončovaní – najmä v rámci integrovaných národných správ o pokroku v oblasti energetiky a klímy. V kontexte legislatívneho preskúmania smernice o zdaňovaní energie, ako aj usmernení o štátnej pomoci Komisia vyhodnotí potrebu prijať ďalšie opatrenia na zaistenie koherentnosti politik EÚ a naplnenie ambícií Únie zo zelenej dohody – ukončiť dotovanie fosílnych palív.

Pokiaľ ide o **infraštruktúru**, vo väčšine plánov sa ako kľúčové označilo dokončenie projektov spoločného záujmu, posilnenie vnútroštátnych sietí a zavedenie inovačných technológií, ako sú inteligentné siete a elektrizačné sústavy novej generácie⁶², vrátane revízie sieťových predpisov o energii z obnoviteľných zdrojov. Európske siete sa musia prispôbiť zmenám energetického systému, ktorý bude decentralizovanejší, digitálny, fungujúci v reálnom čase a obojsmerný naprieč všetkými odvetviami. Na tento účel Komisia preskúma nariadenia o TEN-E a TEN-T, ako aj smernicu o infraštruktúre pre alternatívne palivá, rozsah pôsobnosti a rámec riadenia desaťročných plánov rozvoja siete a urýchli investície do inteligentnej a efektívnej dodávky elektriny, diaľkového vykurovania a chladenia na báze obnoviteľných zdrojov, ako aj do infraštruktúry CO₂.

2.3.3. Výskum, inovácia a konkurencieschopnosť

V konečných NEKP sa nevenuje dostatočná pozornosť potrebám výskumu a inovácie v záujme naplnenia cieľov v oblasti energetiky a klímy. Národné rozpočty vyčlenené na výskum a inováciu technológií čistej energie sa celkovo znížili a výrazne absentujú vnútroštátne ciele a cieľové hodnoty financovania, ktoré by ukazovali jasnú a relevantnú cestu k roku 2030, resp. 2050. Vo väčšine plánov sa uvádza iba financovanie existujúcich programov, ktoré nie sú špecifické pre energetiku a majú trvanie do päť rokov.

Ako základ plánovania a zosúladovania výskumu a inovácie v energetike bola vo veľkej väčšine NEKP plne podporená spolupráca medzi členskými štátmi a Komisiou v rámci

⁶¹ S cieľom naplniť potenciál elektromobilov, tepelných čerpadel a iných foriem spotreby elektriny prispieť k flexibilita energetického systému (počnúc koncom roka 2021).

⁶² Elektrizačné sústavy novej generácie efektívne využívajú nové komunikačné technológie (napr. digitálne platformy), aby používatelia (výrobcovia, odberatelia a výrobcovia-spotrebitelia) mohli inovačne využiť energetickú infraštruktúru (napr. pružné siete).

strategického plánu pre energetické technológie (**SET plán**). Niektoré členské štáty uviedli oblasti osobitného záujmu, no väčšina nešpecifikovala, ako sa vnútroštátne prostriedky a/alebo činnosti pridelujú v rámci pracovných balíčkov (plány vykonávania), do ktorých sú zapojené, ani to, ako je SET plán prepojený s ich národnými cieľmi v oblasti energetiky a klímy.

Batérie zohrajú rovnako významnú úlohu v dekarbonizácii dopravy EÚ a v jej elektroenergetike na udržanie nízkych systémových nákladov (keďže zabezpečia bezemisné vyrovnanie a flexibilitu sústav a znižujú potrebu rozširovania sústav). V tomto smere sú batérie v NEKP pokryté z hľadiska ich nevyhnutných rolí v stacionárnych a mobilných aplikáciách. NEKP sčasti pokrývajú súvisiace potreby ďalšieho výskumu a inovácie, ako aj rozvoja priemyselných výrobných kapacít. Európska aliancia pre batérie⁶³, ktorú Komisia spustila pred tromi rokmi, pomohla dodať priemyselným aktérom potrebnú motiváciu na investovanie do výroby batérií v EÚ. Odozva členských štátov, priemyslu a ďalších kľúčových zainteresovaných strán bola obrovská a rýchla – vrátane dôležitých projektov spoločného európskeho záujmu (IPCEI). Do aliancie sa už zapojilo vyše 500 aktérov a prilákala ohlásené kombinované investície pozdĺž celého hodnotového reťazca EÚ v objeme 100 miliárd EUR. Buduje sa vyše 20 fabrík na batérie (v rôznych štádiách) a pripravuje mnoho projektov pokrývajúcich celý hodnotový reťazec od ťažby a rafinácie surovín cez batériové materiály až po recykláciu. Prvých 11 rozostavaných fabrík v EÚ by malo začať s výrobou od roku 2022 – 2023 a do roku 2030 budú ročne vyrábať batérie s kapacitou 270 GWh. Podľa odvetvových odhadov tým od roku 2025 vznikne každoročne pridaná hodnota 250 miliárd EUR, vytvorí sa 4 až 5 miliónov pracovných miest a celková elektrifikácia dopravy v EÚ (vrátane cestnej a železničnej) by mohla priniesť do roku 2030 ďalších 600 000 pracovných miest.

Komisia pred koncom roka 2020 prijme nový regulačný rámec pre batérie, ktorý bude orientovaný do budúcnosti s cieľom zabezpečiť, aby všetky batérie uvedené na trh EÚ (bez ohľadu na ich pôvod) spĺňali tie najprísnejšie normy z hľadiska výkonu, trvácnosti, bezpečnosti, zodpovedného získavania surovín a minimálneho environmentálneho vplyvu vrátane uhlíkovej stopy počas celého životného cyklu. Nové predpisy by mali včas doplniť kvalitné normy, ktoré vypracuje výbor CEN/CENELEC.

Niektoré členské štáty venujú osobitnú pozornosť dlhodobým technológiám ako zachytávanie, využívanie a ukladanie oxidu uhličitého (CCUS), ktoré by mohlo do roku 2030 prispieť k dekarbonizácii určitých sektorov, kde je znižovanie emisií komplikované, a vodíku, zatiaľ čo menej pozornosti sa venuje inkrementálnej inovácií bezprostrednejších technológií v oblastiach ako energetická efektívnosť, veterná a solárna energia.

Prístup ku konkurencieschopnosti sa naprieč NEKP líši. Niektoré uplatnili striktné vymedzenie so zameraním na patenty a výskumníkov, či dokonca iba čisto na ceny elektriny.

⁶³ S cieľom rozvinúť silný, inovačný, udržateľný a konkurencieschopný hodnotový reťazec batérií v EÚ, ktorý podporí elektrifikáciu dopravy v nadväznosti na výrazný dopyt po elektromobiloch, zaistí prístup k strategickým surovinám pre batérie, podporí odolnosť a nezávislosť, zachytí zručnosti a posilní výrobné kapacity.

V iných sa zohľadňujú aspekty zavádzania technológií, takže ponímajú konkurencieschopnosť širšie a zohľadňujú domácich dodávateľov čistých technológií vrátane hodnotových reťazcov na vývoj takýchto riešení. Väčšine plánov však chýbajú kvantitatívne ukazovatele, takže nie sú merateľné.

NEKP, výskum, inovácia a konkurencieschopnosť: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Obnova európskeho hospodárstva, urýchlenie inovácie a trhového zavádzania nových technológií a inovácií v oblasti klimateckej neutrality si vyžaduje **nový strategický prístup k výskumu, inovácii a konkurencieschopnosti na poli čistej energie**. Politiku EÚ i národné politiky v oblasti výskumu a inovácie, ako aj financovanie a vnútroštátne priemyselné stratégie treba lepšie zosúladiť s cieľmi v oblasti energetiky a klímy a zaviesť ich do praxe pomocou NEKP.

Aby členské štáty mohli v tomto smere urobiť viac, majú k dispozícii rôzne nástroje financovania, ako je program Horizont Európa, inovačný a modernizačný fond a Program InvestEU. V septembri 2020 zároveň výzva v rámci zelenej dohody podporí hospodársku obnovu sumou 1 miliardy EUR na financovanie výskumu a inovácie (z toho 250 – 300 miliónov EUR na kľúčové energetické priority). Inovačný fond ohlásil prvú výzvu v júli 2020 – poskytla sa v nej 1 miliarda EUR na veľké projekty čistých a inovačných technológií. Pripravuje sa aj nová výzva určená pre malé projekty (s kapitálovými výdavkami do 7,5 milióna EUR), ktorá sa spustí koncom roka 2020.

Komisia v roku 2021 prehodnotí SET plán. Ide o podporu zelenej obnovy EÚ a reakciu na potreby členských štátov v oblasti výskumu a inovácie – tie však zároveň musia formulovať jasné a ambiciózne vnútroštátne ciele a cieľové hodnoty financovania výskumu a inovácie. EÚ bude takisto spolupracovať so súkromným sektorom, aby zvýšila jeho úroveň výdavkov na výskum a inovácie a súvisiace zavádzanie čistých energetických technológií.

Vodíková stratégia

Vo väčšine NEKP sa uznáva⁶⁴ úloha, ktorú vodík zohrá v energetickej transformácii. V polovici plánov sa pri vodíku uvádzajú konkrétne ciele obnoviteľnej alebo nízkouhlíkovej domácej produkcie vodíka na koncové využitie v priemysle a sektoroch dopravy, ktoré ťažko elektrifikovať (napríklad Luxembursko plánuje zvýšiť udržateľnosť oceliarskeho priemyslu s využitím obnoviteľného vodíka).

Komisia, členské štáty a priemysel budú v rámci Európskej aliancie pre čistý vodík spolupracovať na implementácii nedávno zverejnenej vodíkovej stratégie EÚ.

Cieľom je zostaviť investičný program so zásobníkom realizovateľných projektov a pokračovať v rozvoji dodávateľských reťazcov čistého vodíka, ako aj nadväzných technológií. Pri vykonávaní vodíkovej stratégie bude nevyhnutne potrebná diplomacia

⁶⁴ Napríklad Francúzsko, Nemecko, Rakúsko a Holandsko uvádzajú vo svojich NEKP konkrétne plány, zatiaľ čo iné štáty, ako napríklad Portugalsko, rýchlo rozvíjajú konkrétne stratégie.

v oblasti energetiky a koordinácia činnosti za hranicami EÚ, predovšetkým v krajinách európskeho susedstva.

Prebieha už viacero projektov. Dánsko a Nemecko budujú v Bornholme veterný park na mori s výkonom 3 – 5 GW, ktorý zahŕňa elektrolyzačné zariadenie na výrobu paliva pre kamióny, autobusy, lode i lietadlá. Španielsko plánuje od predloženia svojho NEKP výstavbu fotovoltického parku s výkonom 100 MW, lítium-iónový batériový uskladňovací systém s kapacitou 20 MWh, ako aj systém na výrobu vodíka elektrolýzou v Puertollane.

Komisia na jeseň 2020 súbežne so správou o stave energetickej únie predloží prvú správu o pokroku v konkurencieschopnosti. V tej sa zanalyzuje, nakoľko konkurencieschopné sú čisté technológie a riešenia, a navrhne spoločný prístup k posudzovaniu úsilia v oblasti konkurencieschopnosti a kvantifikácie. V podkladovej správe o technológiách a inovácii v prechode na čistú energiu sa predstaví podrobnejšia a dôkazmi podložená analýza súčasného a budúceho **stavu** čistých technológií a riešení, aby sa vytvorilo pevnejšie prepojenie medzi výskumom a inováciou, čistými technológiami a cieľmi v oblasti energetiky a klímy (na vnútroštátnej aj únijnej úrovni).

2.4. Aspekty regionálnej spolupráce a životného prostredia v NEKP

2.4.1. Posilnená spolupráca medzi členskými štátmi a viacúrovňový dialóg

Plány naznačujú, že hoci členské štáty dobre pochopili a opísali potrebu **regionálnej spolupráce**, pričom niektoré pri príprave plánov využili existujúce regionálne fóra, potenciál regionálnej spolupráce sa zatiaľ nevyužíva naplno. Iba málo členských štátov opisuje konkrétne opatrenia na optimalizáciu prístupu k regionálnym zariadeniam a ich využívanie, či lepšie plánovanie zavádzania energie z obnoviteľných zdrojov a opatrení energetickej efektívnosti v spolupráci s ostatnými členskými štátmi.

Členské štáty by mali nadviazať na NEKP a lepšie využiť regionálnu spoluprácu v praxi. Patrí sem využívanie existujúcich fór na riešenie spoločných problémov, ktoré ovplyvňujú priority energetickej transformácie – predovšetkým energetickú efektívnosť, dopravu, inteligentné siete a obnoviteľné zdroje (napríklad plánovanie, nedostatok zručností v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, energetická hospodárnosť a budovy), aby sa energetická transformácia podporila regionálne. Príkladom toho, že už sa to deje, sú štyri existujúce skupiny: Päťstranné energetické fórum, CESEC, iniciatíva severných morí (Northern Seas) a Pobaltie (napríklad Estónsko a Lotyšsko plánujú spoločnú súťaž na výstavbu veterného parku na mori). Regionálne plánovanie aukcií (napríklad pri projektoch veterných parkov na mori) by pomohlo vytvoreniu stabilného zásobníka projektov a poukázalo na význam tohto sektora pre budúcnosť a jeho prínos k obnove⁶⁵.

Členské štáty by mali urýchliť vlajkové projekty s regionálnym rozmerom, ako sú veterné parky na mori a rýchlonabíjacie siete pozdĺž koridorov TEN-T. Mali by na to použiť

⁶⁵ Slovinsko podporilo regionálnu spoluprácu pri zriaďovaní inteligentných sietí a zaviedlo inovačné technológie v širšom regióne spolu s Chorvátskom, pričom využili Nástroj na prepájanie Európy.

prostriedky z fondov obnovy, NPE a prostriedky regionálnej pomoci, ako aj mechanizmus financovania energie z obnoviteľných zdrojov v EÚ, a v plnej miere využiť regionálne fóra. Členské štáty by takisto mohli spolupracovať na pilotnom testovaní prelomových technológií v oblasti energetickej efektívnosti či výroby elektriny s cieľom identifikovať najefektívnejšie a najúspornejšie technológie a podnietiť ich priemyselné zavedenie do výroby. Združovanie projektov obnovy architektonického dedičstva by takisto mohlo podnietiť plošnú produkciu konkrétnych technológií (napríklad solárne škridly či fotovoltické sklo), aby sa z nich stala nákladovo efektívna možnosť renovácie historických budov.

2.4.2. NEKP a politiky životného prostredia

Znečistenie ovzdušia je rizikovým faktorom pri určitých ochoreniach – napríklad respiračných a kardiovaskulárnych⁶⁶. Tieto ochorenia potom zvyšujú riziko pri nákeze COVID-19.

V nariadení o riadení sa od členských štátov vyžaduje⁶⁷, aby podali správu o účinkoch politik a opatrení proti znečisteniu ovzdušia v priemysle, poľnohospodárstve, doprave a energetike v spojení s environmentálnou legislatívou⁶⁸. Napriek určitému vynaloženému úsiliu je informovanie o predpokladaných vplyvoch plánovaných politik a opatrení na emisie látok znečisťujúcich ovzdušie členskými štátmi v konečných plánoch nedostatočné. Iba 13 členských štátov poskytlo dostatočnú mieru podrobnosti a/alebo zlepšenú analýzu vplyvov na ovzdušie oproti návrhom plánov. V konečných plánoch nie je uvedená dostatočná analýza potenciálnych kompromisov medzi cieľmi v oblasti ovzdušia a klímy/energetiky (väčšinou v súvislosti s rastúcim objemom bioenergie). Pozitívne však je, že niektoré členské štáty analyzovali vplyvy plánovaných opatrení na všetky látky znečisťujúce ovzdušie, ktoré upravuje smernica o národných záväzkoch znižovania emisií⁶⁹, a v niektorých prípadoch poskytli aj užitočné členenie podľa zdrojových sektorov, čo pomáha efektívnejšie definovať zmierňujúce opatrenia.

Posúdenie potenciálnych vplyvov rozširovania bioenergie, s ktorým sa počíta vo viacerých plánoch, na záchyty uhlíka, biodiverzitu, znečistenie vôd a ovzdušia je nedostatočné. Chýbajú podrobnosti o tom, ako zabezpečiť dodávky potrebnej udržateľnej biomasy, v členení podľa suroviny, pôvodu a trajektórií v prípade lesnej biomasy, ako aj o tom, ako sú zosúladené s opatreniami na zachovanie a rozširovanie záchytov uhlíka.

⁶⁶ Podľa odhadov WHO zomrie ročne na svete v dôsledku znečistenia ovzdušia predčasne 7 miliónov ľudí a podľa Európskej environmentálnej agentúry je to 400 000 úmrtí v EÚ.

⁶⁷ V nariadení o riadení energetickej únie sa uvádza, že táto povinnosť sa uplatňuje „ak je to relevantné“, čo platí pre všetky sektory, v ktorých látky znečisťujúce ovzdušie a emisie skleníkových plynov pochádzajú z toho istého zdroja (doprava, energetika, poľnohospodárstvo, priemysel, domáce vykurovanie atď.).

⁶⁸ Smernica (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie.

⁶⁹ Smernica (EÚ) 2016/2284.

NEKP a politiky životného prostredia: výzvy a príležitosti na obnovu a ciele Európskej zelenej dohody

Všetky členské štáty by mali posilniť prepojenie medzi národnými programami riadenia znečisťovania ovzdušia (NAPCP) a NEKP, a to aj z hľadiska vykonávania na miestnej úrovni⁷⁰. Zlepší to proces identifikácie synergií, predíde potrebe kompromisov (alebo ju aspoň zmierni) a podporí synergické opatrenia (napr. čistá doprava, väčší podiel nespáľovaných obnoviteľných zdrojov).

Väčšina NEKP si vyžaduje viac práce na integrácii a vyčíslení zníženia emisií skleníkových plynov vďaka politikám **obehového hospodárstva**, ako aj na vyhodnotení synergií a kompromisov konkrétnych politík s oblasťou **biodiverzity** (napr. rola ekosystémových služieb pri zmierňovaní a adaptácii, ale aj riziká z hľadiska straty biodiverzity). Analýza takýchto interakcií by sa dala rozšíriť aj na ďalšie environmentálne domény, ako napríklad znečistenie vody a pôdy, efektívne využívanie zdrojov a prepojenie medzi vodou a energiou, v súlade so zásadou „nespôsobovať škodu“ ukotvenou v Európskej zelenej dohode. Pri vyhodnocovaní potenciálu rozvoja bioenergie by členské štáty mali hodnotiť aj efektívnosť bioenergie oproti iným obnoviteľným zdrojom, a to aj z hľadiska využívania pôdy, zachytov uhlíka, kvality ovzdušia a ďalších environmentálnych vplyvov. Ako sa stanovuje v stratégii biodiverzity, **EÚ uprednostní riešenia ako energia z oceánov, veterná energia na mori (ktorá podporuje obnovu populácií rýb)**, solárne farmy s pôdnou pokrývkou podporujúcou biodiverzitu a udržateľnú bioenergiu.

3. ZÁVERY

Toto posúdenie ukazuje, že prvé uplatňovanie nového integrovaného rámca plánovania stanoveného v nariadení o riadení sa začalo veľmi pozitívne. Všetky členské štáty predložili kvalitné konečné plány, hoci v niektorých prípadoch s určitým omeškaním. Plány majú porovnateľnú štruktúru a pokrývajú integrované vnútroštátne ciele a politiky vo všetkých rozmeroch energetickej únie. Zároveň vychádzajú z rozsiahlych konzultácií a účasti na národnej a regionálnej úrovni, čím vytvárajú silný pocit spoluzodpovednosti za naplnenie cieľov energetickej a klimatickej transformácie. Táto práca si od členských štátov vyžadovala veľa úsilia a tvorí základ pre posilnenie ambície zabezpečiť klimatickú neutralitu v súlade s Európskou zelenou dohodou, navrhovaným európskym klimatickým predpisom a oznámením o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030.

Súhrnné posúdenie na úrovni EÚ dospelo k nasledujúcim hlavným záverom a trendom. Konečné plány sú výrazne ambicióznejšie než návrhy z roku 2018, a to v kľúčových rozmeroch ako ciele v oblasti znižovania emisií skleníkových plynov či obnoviteľných zdrojov energie. Je to v súlade s odporúčaniami Komisie k návrhom plánov z júna 2019.

⁷⁰ Na úrovni obcí podmieňuje kvalita ovzdušia správanie vedúce k energetickej transformácii a dekarbonizácii, keďže prínosy cítiť rýchlo. EÚ financuje viacero miestnych iniciatív v oblasti obehového hospodárstva a znečisťovania ovzdušia.

Po prvé, posúdenie ukazuje, že členské štáty urýchľujú svoju energetickú a klimatickú transformáciu v súlade s celoúijným cieľom klimatickej neutrality. Zníženie emisií skleníkových plynov prekračuje aktuálny cieľ EÚ, ktorým bolo do roku 2030 dosiahnuť pokles o 40 % oproti úrovni z roku 1990. Pri súčasných a plánovaných opatreniach by sa v aktuálnom cieľovom rozsahu EÚ znížili o 41 %, vynímajúc záchyt LULUCF. Energetický mix sa podľa projekcií zmení ešte rýchlejšie, než mnohí iba nedávno očakávali. Plány ukazujú, že takmer všetky členské štáty postupne prestávajú používať uhlie alebo stanovili dátum jeho vyradenia. Podľa projekcií využívanie uhlia v roku 2030 oproti roku 2015 poklesne o 70 % a elektrina z obnoviteľných zdrojov bude predstavovať 60 % všetkej vyrobenej elektriny.

Po druhé, z posúdenia vyplýva, že podiel energie z obnoviteľných zdrojov by mohol na úrovni Únie pri súčasných a plánovaných opatreniach v roku 2030 dosiahnuť hodnotu v rozpätí 33,1 až 33,7 %, čo je výrazne viac než súčasný cieľ na rok 2030 v hodnote 32 %. Ďalšie investície a reformy v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov identifikované v NEKP majú potenciál tento podiel ešte zvýšiť.

Po tretie, v oblasti energetickej efektívnosti majú ambície na rok 2030 stále rezervy. Hoci sa situácia oproti návrhom plánov zlepšila, stále chýba 2,8 percentuálneho bodu v prípade primárnej energetickej spotreby a 3,1 percentuálneho bodu pri konečnej energetickej spotrebe (oproti cieľu zvýšiť energetickú efektívnosť do roku 2030 aspoň o 32,5 %). Napriek tomu, že sa tejto problematike venuje čoraz viac pozornosti, čo dokazujú aj konečné plány a opatrenia už naplánované na európskej úrovni, na dobehnutie tohto rozdielu stále zostáva vynaložiť mnoho úsilia. V tomto kontexte prijme Komisia kroky, predovšetkým v rámci iniciatívy „vlny obnovy budov“, preskúmaním a prípadnou revíziou smernice o energetickej efektívnosti, ako aj usmernením o zásade prvoradosti energetickej efektívnosti.

Okrem toho plány nie vždy dostatočne presne uvádzajú kroky a opatrenia v dôležitých oblastiach ako identifikácia investičných potrieb, mobilizácia financovania, výskum, inovácia a konkurencieschopnosť, regionálna spolupráca, využívanie pôdy, zmeny vo využívaní pôdy a lesné hospodárstvo, spravodlivá transformácia a energetická chudoba. A napokon, členské štáty musia urobiť viac pre ukončenie dotácií na fosílna palivá. Odporúčania Komisie v tomto smere neboli plne zohľadnené.

Problémy a zvyšujúce nedostatky vyplývajúce z tohto celoúijného posúdenia budú musieť riešiť členské štáty a EÚ spoločne. Členské štáty budú musieť vykonať svoje NEKP zohľadňujúc nové príležitosti financovania z VFR a Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Investície by sa mali zamerať primárne na obnovu budov, udržateľnú mobilitu, dekarbonizáciu priemyslu a poľnohospodárstva, energiu z obnoviteľných zdrojov vrátane vodíka, ako aj súvisiace technológie a riešenia integrácie energetického systému. Viac pozornosti treba venovať aj adaptácii na zmenu klímy a záchytom uhlíka. Prednostne by sa čo najviac mali financovať pokročilé projekty. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti by sa mal použiť v spojení s ďalšími existujúcimi fondmi, predovšetkým s Programom InvestEU, s cieľom prilákať súkromné financovanie a rozšíriť to verejné.

V kontexte piatej správy o stave energetickej únie, ktorá sa má prijať v októbri, Komisia uverejní pracovné dokumenty jej útvarov pre každý z členských štátov, ktoré budú obsahovať individuálne posúdenie každého konečného NEKP, ako aj toho, ako sa v danom pláne zohľadnili súvisiace odporúčania Komisie z roku 2019. Takisto poskytnú určité usmernenie k vykonávaniu plánov a k opatreniam, ktoré pomôžu naplno využiť potenciál plánov v kontexte zelenej obnovy.

Komisia členským štátom pomôže s vykonávaním plánov bilaterálne aj na regionálnej úrovni, výmenou osvedčených postupov, ako aj prostredníctvom jednotlivých nástrojov, ktoré má k dispozícii, ako je program na podporu štrukturálnych reforiem a nástroj technickej podpory, ktorý ho má nahradiť (oba ponúkajú členským štátom cieľenú podporu pri zlepšovaní schopnosti navrhovať, vyvíjať a zavádzať reformy), Program InvestEU a nástroje navrhované v nástroji Next Generation EU. Okrem toho bude Komisia podporovať technickú interakciu s členskými štátmi v otázkach vykonávania NEKP, ktorá vytvorí prepojenie s národnými plánmi podpory obnovy a odolnosti.

Kroky na vnútroštátnej úrovni sa posilnia a doplnia ďalšími politickými opatreniami na úrovni EÚ, aby sa dobehol zostávajúci rozdiel a zvýšila úroveň ambícií, ako sa uvádza v súbežnom oznámení o ambicióznejších klimatických cieľoch pre Európu na rok 2030. Dobrým základom pre túto prácu bude úplné vykonanie balíka opatrení v oblasti čistej energie vrátane urýchleného prijatia všetkých zvyšujúcich opatrení.

Z tohto prvého posúdenia vyplýva, že pri realizácii spoločného úsilia na európskej úrovni zaväzi dobre navrhnutý rámec riadenia. Nadviazanie na existujúci rámec, ktorý sa opiera o NEKP, si však bude vyžadovať prispôsobovanie meniacim sa potrebám a politickým prioritám zelenej dohody, ako aj plánov podpory obnovy a odolnosti. Komisia v polovici roka 2021 preskúma legislatívu v oblasti energetiky a klímy, aby zohľadnila ambicióznejšie zníženie emisií skleníkových plynov na rok 2030, pričom zároveň preskúma nariadenie o riadení, aby naďalej zodpovedalo svojmu účelu.

NEKP nie sú jednorazovou záležitosťou – je to iteratívny proces. Každoročné informovanie o inventúrach a projekciách emisií skleníkových plynov, ako aj polročné národné správy o vykonávaní budú dôležitými nástrojmi na monitorovanie pokroku. Na základe týchto prvkov členské štáty svoje NEKP aktualizujú a zrevidujú v roku 2023 (návrhy), resp. 2024 (konečné verzie)⁷¹. Bude to príležitosť nadviazať na získané poznatky z prvých rokov vykonávania a prispôbiť plány zmeneným cieľom v oblasti klímy a energetiky, ale aj hospodárskym okolnostiam, v súlade s programom zelených investícií vypracovaným na vnútroštátnej úrovni v kontexte plánov podpory obnovy a odolnosti.

⁷¹ Pri týchto aktualizáciách by členské štáty mali podľa možnosti použiť európske štatistiky, len čo budú k dispozícii.